

Kan de overlevingsmodus van jongvolwassenen hersteld worden naar leven met perspectief?

in het woonconcept Maison Segal, gedragen vanuit Nieuwe Autoriteit

Bachelorproef van
Eva Janssens
tot het behalen van
het diploma Professionele Bachelor Orthopedagogie

Opleiding PB Orthopedagogie
Afstudeerrichting Toegepaste Jeugdcriminologie

Academiejaar 2023 – 2024

Metafoor Maison Segal

“Bereid je goed voor op de 'snotfase' van de groei van de vlinder.” vertelt bioloog W. Beekman.

Vooraleer de vlinder ontpopt, zijn er verschillende fases die hij doorloopt. Één daarvan is de 'snotfase' waarin een wezenlijke groei en metamorfose plaatsvindt in zijn cocon. In deze fase is de rups geen rups meer maar het is ook nog geen volgroeide vlinder. Dit is het moment van een onomkeerbare, wezenlijke verandering. Daarom is de 'snotfase' zo interessant omdat deze transformatie niet van een leien dakje gaat maar met vallen en opstaan (Beekman, z.d.).

Zo is Maison Segal de metaforische cocon waarin de jongvolwassenen zich verwezenlijken. Ze vinden hier veilige ondersteuning en betrouwbare voeding om te vinden wie ze willen zijn als vlinder. Wanneer ze zich er klaar voor voelen als volgroeide vlinder, vliegen ze uit. Vol zelfvertrouwen tonen ze al hun pracht aan de wereld.

Voorwoord

Door persoonlijke omstandigheden doorloop ik een herprofessionaliseringstraject en begin ik nu aan mijn “2^e leven” als opvoeder/begeleider. Ik was 25 jaar en had nog geen enkele dag gewerkt voor een werkgever. Hierdoor had ik noch recht op een vervangingsinkomen van VDAB en mutualiteit, noch op een leefloon van OCMW. Ik voelde me een outcast doordat ik door de mazen van het hulpverleningssysteem viel. Door vechtlust, doorzettingsvermogen, een steunende thuiscontext en mijn doel voor ogen houdend, heb ik veel obstakels op verschillende levensdomeinen overwonnen.

Als ik nu rondom mij kijk, zie ik mensen die zich ook outcast voelen door een falend maatschappelijk (hulpverlenings)systeem. Zij hebben vaak geen steunend netwerk om zich heen dat zo belangrijk kan zijn. Een netwerk geeft steun, veerkracht en doorzettingsvermogen. Zo kom ik tot mijn droom om een project op te zetten waarin de outcast ‘incast’ wordt. Dit werk ik uit in mijn bachelorproef.

In mijn bachelorproef schrijf ik de ziel van mijn project ‘Maison Segal’ uit:

Maison Segal is een kleinschalige woonvorm waarbij ik twee doelgroepen verbind. Als eerste focus ik me op de doelgroep (jong)volwassenen tussen 20 jaar en 30 jaar. Mijn tweede doelgroep is jonge ouderen tussen 60 jaar en 70 jaar. De woonvorm biedt 4 appartementen voor de jonge ouderen en 4 tiny houses voor de (jong)volwassenen.

Een woonproblematiek voor beide doelgroepen is een gevolg van maatschappelijke wijzigingen zoals de economische crisis, de wooncrisis, de klimaatcrisis en steeds zwaardere eisen van scholen en werkgevers. Deze werkgevers bemoeilijken de instroom van (jong)volwassenen en verplichten een vroegtijdige uitstroom van jonge ouderen met financiële gevolgen voor beide doelgroepen. Daarbovenop veroorzaken de Coronacrisis en diverse oorlogen dat deze mensen in een zingevingscrisis belanden.

Als ik het hulpverleningslandschap m.b.t. wonen bekijk voor jongeren biedt dit vaak ‘niet rechtstreeks toegankelijke jeugdhulp’ met een reeks aan voorwaarden en ellenlange wachtlijsten. Er bestaat ook ‘rechtstreeks toegankelijke jeugdhulp’ zonder doorverwijzing via instanties of voorzieningen maar beide hulpverleningsvormen zijn begrensd tot 25 jaar.

De maatschappelijke wijzigingen maken dat deze jongeren langer studeren of moeilijker aan een job geraken met enkel een middelbaar diploma. Hierdoor wonen ze langer bij hun ouders en zijn ze dus ook langer economisch afhankelijk van hen. Het is niet uitzonderlijk dat deze hedendaagse jongeren tot 28 jaar in het ouderlijk nest blijven. Als jongeren zelfstandig willen of moeten gaan wonen zonder steun van hun (thuis)context, zie ik een hiaat in het hulpverleningslandschap op de thema’s wonen en sociaal netwerk voor jongeren.

Voor jonge ouderen laten de gevolgen van de maatschappelijke wijzigingen zich op gelijkaardige domeinen voelen. Als deze jonge ouderen zelfstandig willen blijven wonen zonder volwaardig inkomen, zie ik wederom een hiaat in het hulpverleningslandschap op de thema’s wonen en sociaal netwerk.

Mijn twee doelgroepen hebben een gemeenschappelijk gevoel: de jonge ouderen voelen zich out en de (jong)volwassenen voelen zich outcast. Ze voelen zich uitgesloten en on(der)gewaardeerd waardoor een golf van onmacht hun (veer)kracht wegspoelt. Dit is veroorzaakt door een vicieuze cirkel van verstoorde bindingen met de hulpverlening en/of allerhande instanties. De maatschappij creëert het label ‘outcasts’. Door selffulfilling prophecy labelen de doelgroepen zichzelf als out(cast) waarbij zij handelen vanuit een verstoorde binding met zichzelf.

Ik, als hulpverlener, handel vanuit mijn basishouding Nieuwe Autoriteit waarin veilige verbinding centraal staat. Ik handel niet als de top-down hulpverlener die dirigeert en corrigeert. Ik benader iedere bewoner als expert over zichzelf en in zijn/haar levensverhaal. Iedere bewoner heeft de regie over zijn/haar levensdoelen waarbij ik de mogelijkheden en de ruimte bied om dit te verwezenlijken.

Door de kleinschalige woonvorm Maison Segal kan ik verbindend en krachtgericht werken waardoor positieve wederkerigheid ontstaat tussen iedereen. Wanneer de bewoners Maison Segal als een veilige haven beschouwen, komen ze tot zelfontplooiing, zingeving en tot slot zelfsturing. Jonge ouderen en (jong)volwassenen kunnen elkaars netwerk worden en elkaar helpen om ieders netwerk te vergroten.

Inhoudsopgave

1	Crisissen door de neoliberale, kapitalistische, individualistische maatschappij	6
2	Crisissen in onderwijs, wonen, jeugdhulp en mentaal welzijn.....	8
2.1	Crisis in het onderwijs	8
2.2	Wooncrisis en dak- en thuisloze jongvolwassenen	13
2.3	Crisis in de jeugdhulp.....	17
2.4	Crisis in mentaal welzijn	22
3	Woonconcept Maison Segal	25
3.1	Doelgroep jongvolwassenen tussen 20 jaar en 30 jaar	26
3.2	Doelgroep jonge ouderen tussen 60 jaar en 70 jaar	28
3.3	Probleemstelling: zwakke mensen creëren harde tijden	29
3.4	Relatie – en herstelgebaren: van de hulpverlener naar de jongvolwassene.....	30
3.5	Steunnetwerk en hun aanwezigheid	30
3.6	Transparantie: de hulpverlener geeft de jongvolwassene een centrale stem.....	31
3.7	Zelfcontrole: de jongvolwassene neemt met perspectief zijn leven in eigen handen	32
4	Besluit	36
	Bronnen	37
	Literatuurlijst	38
	Bijlagen	46
	Bijlage 1: Behoeftepiramide van Maslow	46
	Bijlage 2: Maison Segal als honingraatstructuur versus verticale machtsstructuur.....	47
	Bijlage 3: Plattegrond van het dorp Maison Segal.....	48

Inleiding

Kan de overlevingsmodus van jongvolwassenen hersteld worden naar leven met perspectief? in het woonconcept Maison Segal, gedragen vanuit Nieuwe Autoriteit

In deel 1 wordt onderzocht hoe het politiek beleid en de samenleving zijn overgenomen door een economische macht, gestoeld op een neoliberaal meritocratisch gelabeld mens- en maatschappijmodel. In deel 2 wordt onderzocht hoe deze economisering zichtbaar is in crisissen in de sectoren onderwijs, wonen, jeugdhulp en op het mentaal welzijn. Hierbij wordt van macroniveau over mesoniveau naar het microniveau van jongeren en jongvolwassenen ingezoomd. Telkens wordt onderzocht welke oplossingen door het neoliberaal beleid worden geïmplementeerd op mesoniveau en de gevolgen hiervan op het microniveau van jongvolwassenen. De grote vraag is of deze oplossingen vanuit Oude Autoriteit aan de noden van jongvolwassenen kunnen voldoen om hersteld te worden naar een leven met perspectief?

In het besluit uit het onderzoek van deel 2 wordt de brug gelegd naar deel 3 het woonconcept Maison Segal vanuit Nieuwe Autoriteit. Hierin wordt uitgewerkt of en hoe de overlevingsmodus van jongvolwassenen hersteld wordt naar leven met perspectief. Aan u om dit te ontdekken.

1 Crisissen door de neoliberale, kapitalistische, individualistische maatschappij

Om de haverklap verschijnen in de media nieuwskoppen waarin een 'crisis' wordt beschreven. Zo is er een economische- en koopkrachtcrisis, een wooncrisis, een klimaatcrisis, een crisis in het onderwijs, een crisis in de jeugdhulp, een crisis in de geestelijke gezondheidszorg (GGZ), een crisis in de ouderenzorg, een crisis in de gevangenissen, een crisis in de kinderopvang, een asielcrisis, een identiteitscrisis, ... Tegelijk alarmeren onrustbarende bevindingen over jongeren in de verslaggeving van recente metingen en onderzoeken rond deze thema's zoals: 'Het gaat niet goed met onze jongeren.' 'Meer en meer jongeren hebben mentale problemen.' 'De groep jongvolwassenen kent de sterkste stijging in eenzaamheid.' "Bijna helft van dak- en thuislozen is jonger dan 25 jaar." (Lienard & Claes, 2024).

Volgens P. Verhaeghe (2023) zijn deze crisissen een gevolg van een neoliberale, meritocratische samenleving met een neoliberale markteconomie als organisatiemodel. Hierbij regeert de economische macht top-down op micro-, meso- en macroniveau.

In een vereconomiseerde samenleving is groei een voorwaarde voor vooruitgang. Het omgekeerde wordt in typerende managementtaal verwoord als 'Stilstaan is achteruitgaan'. Vanuit het economisch vrije-marktmodel heeft de individuele mens de 'vrijheid om zelf te kiezen' voor vooruitgang of stagnatie. Succes, groei en vooruitgang zijn gekoppeld aan een kapitalistisch en meritocratisch verdienmodel. Door individuele prestaties worden sociale status, privileges en kansen verdiend. De keerzijde van de medaille is dat het individu volledig de 'schuld' draagt als hij voor achteruitgang, stagnatie of armoede 'kiest'.

De neoliberale meritocratie stelt dat er ook aan de 'groei' geen grenzen zijn. Winstmaximalisatie en economische opbrengst worden als norm en doel gesteld op individueel-, organisatie- en beleidsniveau. Dit dictaat van de economische macht, in combinatie met het 'individueel schuldmodel' versus 'meritocratisch beloningssysteem', leidt tot concurrentie, egoïsme en wantrouwen. Dus wie 'de beste of de sterkste' is, wordt gemeten aan wat hij economisch opbrengt in

vergelijking met anderen. Iedereen en alles concurreert dus met iedereen en alles. Dit impliceert dat er meer en meer voorwaarden en regelgeving moeten zijn.

Voorwaarden en regels bepalen wanneer iemand of iets winstgevend is en criteria zijn nodig om te vergelijken wie of wat de grootste winst in de kortste tijd oplevert m.a.w. time is money en money is status. De zogenaamde vrijheid en autonomie zijn gevangen door controle- en registratiesystemen die beslissen welke rechten men verdient tegen welke regels en voorwaarden.

Typisch voor het neoliberalisme is dat de overheid door de economische macht is overgenomen. Het bijhorend mens- en maatschappijbeeld is daardoor verspreid op alle niveaus van de samenleving (Verhaeghe, Onbehagen, 2023). Dit toont stand-upcomedian K. Kharmach treffend aan in zijn eindejaarsconferentie 'Mag ik even? 2020'. Daarin verklaart hij de 500 dagen durende regeringsvorming door de strijd tussen alle politici om de koningskroon. Deze koningskroon symboliseert de machts crisis die niet over inhoud gaat. Dit bewijst C. Rousseau die in die tijd van crisis als politieke influencer 'King Connah' de naamsverandering van sp.a naar Vooruit doorvoerde (Kharmach, 2020-2021).

De gevolgen zijn op macroniveau zichtbaar in de beleidsbeslissingen op politiek niveau en in de bepaling van sectoren waarin al dan niet geïnvesteerd wordt. Op mesoniveau is het zichtbaar in de organisatie van door de overheid gesubsidieerde sectoren zoals onderwijs en jeugdhulp.

Het toekennen van basisrechten is gegrond op het sociale zekerheidsstelsel. De sociale zekerheidskassa is gebaseerd op solidariteit waarbij de werkende mens een deel van zijn loon afstaat. De inhoud van deze zekerheidskassa wordt maar kleiner en kleiner waardoor de politiek beslist dat de sociale rechten niet meer vanzelfsprekend zijn. Deze mensenrechten kunnen pas verkregen worden als men alle vakjes kan aankruisen in de lijst van voorwaarden. Deze uitholling van de sociale zekerheid maakt het mensonwaardig en is dus niet meer gebaseerd op solidariteit tussen alle mensen en alle niveaus van de bevolking. Op microniveau leidt dit tot een toenemende sociale ongelijkheid (Somers, 2019).

Het concurrerende individualisme en egoïsme leiden tot polarisatie en uiteenvallen van de samenleving in 'winners en verliezers'. Solidariteit is dan enkel nog nuttig als het op korte termijn winst oplevert. Er is volgens P. Verhaeghe een duidelijke correlatie tussen de toenemende sociale ongelijkheid en de huidige maatschappelijke wantoestanden (Verhaeghe, 2020). Deze stelling wordt bevestigd door de huidige crisissen die steeds betrekking hebben op groepen mensen die vanuit een neoliberale, kapitalistische, individualistische bril als de 'verliezers' kunnen worden benoemd.

Deze individualistische maatschappij trekt dan ook nog eens het sociaal weefsel uit elkaar en we vallen eenzaam alleen (Somers, 2019). Het verbreekt de verbinding van het individu met de maatschappij, met haar instituten, voorzieningen en organisaties, met de andere mensen en uiteindelijk met zichzelf (Verhaeghe, 2023).

In zijn analyse van 'autoriteit' stelt P. Verhaeghe dat door deze neoliberale meritocratische maatschappij het gezag van de traditionele, patriarchale autoriteit verschoven is naar een economische macht (Verhaeghe, 2023). Waar de vroegere autoriteit gedragen werd door identificeerbare personen en onderliggende waarden en normen is de economische macht een anonieme macht met als norm winstmaximalisatie. Deze economische macht functioneert op basis van eenzijdig opgelegde regels en controle (Verhaeghe, 2020).

Als autoriteit doorschiet naar macht worden mensen en organisaties gedwongen zich te onderwerpen aan de regelgeving. Deze top-down machtsrelatie roept verzet op waardoor steeds meer machtsmiddelen nodig zijn om de machtspositie te behouden. Dit uit zich in steeds meer en

enger gedefinieerde regelgeving, voorwaarden en criteria die dan nog dikwijls veranderen op korte termijn. Uiteindelijk leidt dit tot escalatie en geweld. Het schept een klimaat van onzekerheid, verlies van identiteit, autonomie en verbondenheid (Verhaeghe, 2021).

Oplossingen en herstpogingen vanuit een neoliberaal meritocratisch beleid zullen op termijn steeds negatieve gevolgen hebben en zullen de gevolgen van dit model, die ze bestrijden, reproduceren. Voor de politieke overheid, die overgenomen is door een hiërarchische economische macht, wordt winstmaximalisatie dé norm én het doel. Politieke beslissingen worden niet vanuit het belang of de wens van de burger genomen maar worden aangestuurd vanuit multinationals en economische grootmachten (Goris & Hussain Khan, 2023). Hoe meer dat de overheid openbare diensten overdraagt aan de economische markt, hoe meer het beleidsmatig onmogelijk wordt te doen wat maatschappelijk nodig is. Dit geeft crisissen op vlak van onderwijs, zorg, woningbouw, cultuur en milieu (ten Hooven, 2024). Deze crisissen haken in elkaar en versterken elkaar als gevolg.

Besluit

In deel 1 is besproken hoe het politiek beleid en de samenleving zijn overgenomen door een economische macht, gestoeld op een neoliberaal meritocratisch gelabeld mens- en maatschappijmodel. In deel 2 wordt bekeken hoe deze economisering zichtbaar is in de sectoren onderwijs, wonen, jeugdhulp en op het mentaal welzijn, alsook welke crisissen zich hierdoor voordoen, in het bijzonder voor jongeren en jongvolwassenen. Telkens wordt onderzocht welke oplossingen door het neoliberaal beleid worden geïmplementeerd op mesoniveau en de gevolgen hiervan op microniveau.

2 Crisissen in onderwijs, wonen, jeugdhulp en mentaal welzijn

2.1 Crisis in het onderwijs

In zijn Vlaamse Beleidsnota Onderwijs 2019-2024 verwoordt Vlaams minister van Onderwijs B. Weyts (2019, p. 7) de economisering van het onderwijs zeer duidelijk: “Als we erin slagen om kinderen te laten excelleren, dan zal ons kapitaal nog exponentieel groeien.”. Via onderwijs wordt dus in kinderen en jongeren geïnvesteerd met als doel dat deze investeringskost winst en economische groei zal opleveren door de arbeid die ze later zullen uitvoeren. Alle input van het onderwijs moet resulteren in meetbare output zoals hoge testresultaten op kwaliteit en prestaties. Dit moet dan weer leiden tot waardevolle diploma’s en tot jobs van groot economisch belang (Tourné & De Pauw, 2022).

Deze overregulering en controle leggen een zware verantwoordingsplicht en -druk op scholen en leerkrachten en extra prestatiedruk op leerlingen ten koste van het welzijn van de leerlingen. Alles wat niet direct gemeten kan worden in economische winst, zoals het welzijn van leerlingen, wordt als niet nuttig bekeken en is dus geen kerntaak van het onderwijs.

Dit sluit aan bij de stelling van P. Verhaeghe dat er politiek minder geïnvesteerd wordt in onderwijsrichtingen die geen winstdoelen op korte termijn genereren zoals het onderwijs, de jeugdhulp, de zorg en het welzijnswerk. Onderwaardering en onderfinanciering, overregulering door een wantrouwende en controlerende overheid hebben verhoogde werk- en prestatiedruk als gevolg. Dit leidt dan weer tot machteloosheid en autonomieverlies bij leerkrachten en veroorzaakt hoge uitval in het onderwijs bij de leerkrachten én bij de leerlingen (Verhaeghe, Onbehagen, 2023).

De markteconomische investeringslogica leidt samen met een sterk hiërarchisch en meritocratisch onderwijssysteem naar crisissen in het onderwijs. Ook opleidingen die niet beantwoorden aan het economisch succesmodel worden ondergewaardeerd. Aan de verschillende onderwijsvormen algemeen secundair onderwijs (ASO), technisch secundair onderwijs (TSO), beroeps secundair onderwijs (BSO) en buitengewoon secundair onderwijs (BuSO) worden labels geplakt met bepaalde verwachtingen over toekomstig succes en ze krijgen elk een maatschappelijke (economische) waarde. BSO staat zo op de laagste waarderingsladder. Jongeren uit het BSO hebben het gevoel dat anderen hen minder waard vinden door hun studierichting (Bradt, Spruyt, & Coenen, 2021). Dit geldt zeker voor kinderen uit het BuSO. Om het in hun eigen woorden te zeggen: “Ik ben een BuSO kind.”

Uit een Canvas-documentaire ‘Hoe was het op school?’ (2023) over de impact van het onderwijs op jongeren blijkt dat dit meritocratisch onderwijssysteem een nefast gevolg heeft voor het zelfvertrouwen en het zelfbeeld van grote groepen jongeren. Doordat we als samenleving nog steeds neerkijken op jongeren uit het BSO, gaan ze zelf geloven dat ze niet veel voorstellen en dat hun studierichting “de vuilnisbak van het onderwijs” is (Peuteman, 2023, z.p.).

Volgens een onderzoek van het Jeugdonderzoekplatform (JOP) ervaren leerlingen uit het TSO en BSO een hogere mate van gevoel van zinloosheid dan leerlingen uit het ASO. Deze richtingen worden immers maatschappelijk niet bekeken als de weg naar later succes. Daarbij neemt het gevoel van zinloosheid sterker toe bij leerlingen uit het BSO (Van Houtte, 2021). “Die gevoelens van zinloosheid kunnen vervolgens in verband worden gebracht met een lagere studiebetrokkenheid, minder engagement op emotioneel, cognitief en gedragsvlak, meer wangedrag op school, slechtere studieprestaties en een sterkere intentie de school zonder diploma te verlaten.” (Van Houtte, 2021, p. 136). Dit komt overeen met hun perceptie van hun studierichting ‘als de vuilnisbak’ in de Canvas-documentaire.

Uit het ‘Schoolverlatersrapport-editie 2023’ van de Vlaamse Dienst voor Arbeidsbemiddeling en Beroepsopleiding (VDAB) blijkt dat het werkloosheidspercentage of het aantal werkzoekende schoolverlaters na één jaar het hoogst is bij jongeren zonder diploma en bij jongeren uit het BuSO (Coene, 2023, p. 446). Daarbij blijkt dat het armoederisico stijgt naarmate het opleidingsniveau daalt. Laaggeschoolden (geen diploma of diploma lager onderwijs of lager secundair onderwijs) hebben dus een hoger armoederisico van 26,2% dan middengeschoolden (hoger secundair onderwijs, 4de graad BSO, 7de jaar ASO/TSO/kunst secundair onderwijs (KSO)/BSO) dat 12,9% is. Het laagste armoederisico ligt bij de hogeschoolden (hoger onderwijs of doctoraat) op 6,7% (Coene, 2023, p. 385).

Duidelijk is dat dit neoliberal meritocratisch onderwijssysteem, met toegenomen nadruk op excelleren en presteren, gelijke onderwijskansen juist onmogelijk maakt. Daarbij verkleint dit de kans op succes voor een grote groep jongeren. Het zorgt zelfs voor een steeds groter wordende groep jongeren die het secundair onderwijs zonder diploma verlaat. Volgens de administratieve gegevens van het Vlaams Ministerie van Onderwijs en Vorming steeg het percentage vroegtijdige schoolverlaters van 9,7% in 2014-2015 naar 12,1% in 2018-2019. In 2021-2022 steeg dit percentage naar 14,1% (Statistiek_Vlaanderen, 2024).

In de media wordt terecht gesteld dat de afgelopen tien jaar de schooluitval nooit zo hoog was. De schooluitval in Vlaanderen is gestegen van 1 op 10 jongeren in schooljaar 2014-2015 naar 1 op 7 in schooljaar 2021-2022. Vooral in BSO van Vlaamse centrumsteden treft de schooluitval 1 op 5 jongeren. In het deeltijds beroepsonderwijs verlaat zelfs 6 op 10 jongeren de school zonder diploma (Cardoen, 2024).

Tegelijk met de stijgende schooluitval bij jongeren, is het stijgende lerarentekort in het basis- en secundair onderwijs een probleem. Dit tekort is het grootst in scholen met een populatie kinderen en jongeren met een lagere sociaal-economische status. Uit onderzoek van de KU Leuven (2023) blijkt

dat het lerarentekort de leerachterstand bij leerlingen doet toenemen (Gordts, 2023). Toename van leerachterstand betekent daling van leerprestaties en daling van de kwaliteit van het onderwijs. Het prestatieverschil tussen 'arme' en 'rijke' leerlingen kan hierdoor nog groter worden terwijl Vlaanderen reeds de grootste onderwijskloof heeft van alle Oesolanden. Hierbij scoren ook weer leerlingen in het BSO en allochtone leerlingen het zwakst (Bonte, et al., 2021; Degerickx, et al., 2023).

Het Kinderrechtencommissariaat (KRC) stelt in haar jaarverslag 2022-2023 dat het lerarentekort ook van invloed is op leezorg en op sancties. Naast kwaliteit van onderwijs kan geen kwaliteit van zorg meer gegarandeerd worden. Zorgleerkrachten of leerlingenbegeleiders vervangen de ontbrekende leerkrachten waardoor ze geen tijd meer hebben voor zorg en begeleiding van leerlingen met een zorgnood.

Directies kiezen sneller voor zwaardere sancties voor leerlingen als een middel om de draagkracht van de leerkrachten te beschermen. Er is vastgesteld dat scholen vaak zware vrijheidsbeperkende straffen geven aan leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften. Het betreft hier leerlingen met Attention Deficit Hyperactivity Disorder (ADHD) of autismespectrumstoornis (ASS). Soms worden snel opeenvolgende, steeds zwaardere maatregelen opgelegd die geen resultaat geven. Men ziet dan nog enkel tijdelijke of definitieve schorsing als optie. Leerlingen en hun ouders hebben daardoor het gevoel dat ze geen nieuwe kansen krijgen. Ze vinden dat de school te weinig inspanningen levert om hun leerling door een positieve begeleiding bij zich in de school te houden.

Het KRC krijgt over de periode 2022-2023 1.289 meldingen en klachten van professionals en familieleden. Van dit totaal gaat 42% over onderwijs en 19% over jeugdhulp (Vrijens, 2023). In onderstaande casus uit de praktijk wordt dit helaas bevestigd.

Casus uit de praktijk

Een jongen met een extreme gedrags- en emotionele stoornis (GES+) en ASS verblijft van jongs af aan in een multifunctioneel centrum (MFC) voor schoolgaande jongeren. Als hij 14 jaar is, wordt hij naar een time-out leefgroep gestuurd in een gemeenschapsinstelling (GI). Daar kan hij even tot rust komen en krijgt hij begeleiding om te reflecteren over zijn ongewenst gedrag in het MFC. Wanneer hij na veertien dagen terugkeert naar het MFC is zijn motivatie om naar school te gaan helemaal verdwenen. Hoewel hij op school een spijbelcontract heeft, loopt dit traject zeer moeizaam met een definitieve schorsing tot gevolg.

Na een zoektocht voor een nieuwe gepaste school schrijft een school voor BuSO hem toch in vanaf september. Ook op deze school spijbelt hij en vertoont hij ongewenst (agressief) gedrag. Deze school weigert een hersteltraject en schorst hem meteen definitief maar wil de jongen niet uitschrijven. Op dat moment is het half november en gaat de jongen dus nog geen 3 maanden naar deze school. Dit verhaal is aan de oren van een jeugdrechter moeten komen vooraleer de school bereid is om in gesprek te gaan met de jongen, zijn context, zijn aandachtsoepvoeder van het MFC en de consultant van de jeugdrechtbank. Deze jeugdrechter heeft van de school geëist dat ze een traject op zijn maat moeten aanbieden of de jongen meteen uitschrijven.

Door de weigering van de BuSO school blokkeert deze de leerplicht en kinderrechten van deze jongen. Anno 2024 is de jongen 16 jaar en heeft hij geen getuigschrift van de eerste graad. Momenteel volgt hij het traject 'Tijdelijk Onderwijs Aan Huis' (TOAH) maar tot op heden weigert hij zijn medewerking hieraan. Dit gedrag is te begrijpen omdat hij zo gekwetst is doordat er niet is geluisterd naar zijn perspectief en hij niet erkend is als mens. Zo verzet hij zich telkens tegen top down autoriteiten die zonder inspraak alles boven zijn hoofd beslissen (Janssens, Casus uit de praktijk 1, 2024).

Het Agentschap Opgroeien stelt dat het percentage schoolverlaters zonder diploma binnen de jeugdhulp zelfs kan oplopen tot 48% (Opgroeien_Vlaanderen, z.d.). Qua opleidingsniveau van jongeren uit de jeugdhulp heeft slechts 8% een diploma ASO tegenover 32% bij hun leeftijdsgenoten zonder jeugdhulptraject. 3% heeft een bachelor diploma tegenover 29% bij hun leeftijdsgenoten zonder jeugdhulptraject (SOS_Kinderdorpen_België & Cachet_vzw, z.d., p. 8). Waar jongeren uit het BSO al gelabeld worden als 'minderwaardig', geldt dit zeker voor jongeren uit de jeugdhulp. Uit een onderzoek van SOS Kinderdorpen & Cachet vzw (z.d.) blijkt dat:

[...] één (sic) op drie van de bevraagde jongeren uit de jeugdhulp het gevoel heeft te snel te zijn doorverwezen naar TSO, BSO of BuSO. Vier op tien gelooft dat ze door hun situatie thuis in een studierichting onder hun niveau terecht kwamen. Eén op vijf week af van de eigen studiekeuze omdat anderen dachten dat die te zwaar voor hen zou zijn (SOS_Kinderdorpen_België & Cachet_vzw, z.d., p. 8).

Daarbij heeft een plaatsing in een voorziening vaak een onderbreking van de schoolloopbaan tot gevolg of ligt de voorziening te ver van de school waardoor een andere school gezocht moet worden. Bij een plaatsing in een GI kan de jongere zelfs niet langer naar school gaan (Departement_Cultuur_Jeugd_&_Media, 2019).

Deze jongeren internaliseren het label van 'minderwaardigheid' en ook het 'individueel schuldmodel' van de meritocratische prestatimaatschappij. Ze haken af op school en verlaten de school voortijdig zonder diploma doordat ze zich onzeker voelen en ze angst hebben om niet te kunnen volgen. Andere factoren die tot afhaken leiden, zijn een schaamtegevoel over hun instellingsverleden en over het niet kunnen voldoen aan de schoolse verwachtingen. De school 'labelt' deze jongeren vaak als de lastige leerlingen die de boel op stelten zetten of als de spijbelaars, als ongeïnteresseerden en ongemotiveerden. Scholen voelen zich dikwijls machteloos en weten niet hoe ze verbinding kunnen leggen met deze leerlingen (Hugaert, 2021).

Deze jongeren uit de jeugdhulp worden dus afgeschreven als problematisch, weinig intelligent en kansloos. Ze hebben het gevoel dat ze enkel als een probleem worden gezien. Ze vragen in de plaats daarvan ook naar hun talenten en interesses te kijken en fundamenteel te geloven in hun mogelijkheden. Ze hebben nood aan iemand die samen met hen de lat kan verleggen en hen een duwtje in de rug blijft geven (SOS_Kinderdorpen_België & Cachet_vzw, z.d.).

Deze vragen komen overeen met de resultaten van het onderzoek 'Zoeken naar inclusie na een loopbaan in het regulier onderwijs' uit het JOP boek 'Over leven op school'. Hierin kijken elf jongvolwassenen naar hun traject binnen inclusief onderwijs en geven hierbij aan wat ze nodig hebben. Ze geven aan dat ze enkel staan waar ze nu staan dankzij een eigen sociaal ondersteuningsnetwerk dat in hen gelooft en hen ondersteunt in hun keuzes. Dat hebben ze niet binnen het inclusief onderwijs gekregen (Van Hove & De Schauwer, 2021). Om een sterke sociale binding bij leerlingen met de school te ontwikkelen, is betrokkenheid van onderwijsprofessionals, een sterke leerkracht-leerlingrelatie en een gedeelde visie van het schoolteam fundamenteel.

Op de drempel van de jongvolwassenheid uiten ze een uitgesproken verlangen om verbindingen te blijven zoeken in de samenleving en continuïteit in de transitie naar tewerkstelling. De onderzoekers verwijzen naar de nood aan initiatieven zoals Nieuwe Autoriteit om de sociale bindingen bij leerlingen te behouden of te versterken (Burssens, 2021). SOS Kinderdorpen en vzw Cachet hebben jongeren bevraagd naar wat ze nodig hebben tijdens het opgroeien in voorzieningen en vanaf dat ze de jeugdhulp verlaten.

[...] deze jongeren vragen maar één ding, zoveel mogelijk kunnen opgroeien als andere jongeren. Op een plek waar ze "thuis" mogen komen, waar ze zichzelf mogen zijn, met

mensen om hen heen die er onvoorwaardelijk voor hen zijn, die geloven in hun kunnen en hen niet altijd zien als probleemjongeren met een dossier. En die hen op hun 18 ook niet bruusk loslaten, maar met hen nog een eind mee stappen om gaandeweg op eigen benen te kunnen staan (SOS_Kinderdorpen_België & Cachet_vzw, z.d., p. 12).

Duidelijk is dat een neoliberale meritocratisch onderwijssysteem het recht op onderwijs en de onderwijskwaliteit op de helling zet voor alle kinderen en jongeren. Daarbij veroorzaakt het ongelijke toegang tot kwaliteitsvol onderwijs voor jongeren die niet het traject lopen van de 'succesvolle modelstudent'. Gelijke onderwijskansen zijn onbestaande voor jongeren uit het BSO en het BUSO en voor jongeren uit een voorziening. Het Kinderrechtencommissariaat stelt dat voor het lerarentekort een structurele oplossing met een masterplan nodig is, naast een noodoplossing op korte termijn. (Vrijens, 2023).

In een bijdrage van E. Timbermont op het online platform van het Tijdschrift voor Mensenrechten over de gevolgen van het lerarentekort stelt zij dat het recht op onderwijs een fundamenteel recht is dat aan de basis ligt van alle andere mensenrechten. Schending van het recht op onderwijs heeft immers een grote impact op heel het leven. Net de meest kwetsbaren in de samenleving worden daarbij het hardst getroffen door de crisis in het onderwijs (Timbermont, 2023). Zoals vastgesteld in Armoede en ongelijkheid jaarboek 2023 is er bij jongeren zonder diploma een hoger werkloosheidspercentage en een hoger armoederisico (Coene, 2023).

De maatregelen die de overheid de laatste jaren in het onderwijs nam i.h.k.v. gelijke onderwijskansen en het lerarentekort, lossen niets op. Integendeel, de bijhorende overregulering en prestatiedruk in het onderwijs maken het enkel nog erger (Timbermont, 2023). Zo voerde minister Weyts de eerste Vlaamse toetsen voor het secundair onderwijs in om de onderwijskwaliteit te meten en te verbeteren. Een eerste reeks is afgenomen in april 2024. De meningen onder onderwijsexperts zijn verdeeld of dit de kwaliteit effectief zal verbeteren of het tot nog meer schoolstress zal leiden (Bosmans, 2024).

Naast structurele maatregelen pleit E. Timbermont voor samenwerking tussen alle actoren in het onderwijs om het probleem aan te pakken (Timbermont, 2023). Om de leerkansen en sociale grondrechten van jongeren te garanderen moet volgens anderen verder gekeken worden dan het onderwijs. Samenwerking tussen actoren uit verschillende beleidsdomeinen zoals welzijn, huisvesting, werk, gezondheid, jeugdhulp, ... en vanuit verschillende bestuursniveaus (federaal, Vlaams, provinciaal en lokaal) is noodzakelijk en dit op micro-, meso- en macroniveau.

Dit is geen vanzelfsprekendheid aangezien samenwerking tijd en ruimte vraagt binnen en over organisaties heen (De Maegd, Mertens, Seghers, & Vens, 2023). Binnen een neoliberale, individualistische prestatimaatschappij met 'hokjesdenken' en onderlinge concurrentie tussen beleidsdomeinen en organisaties is 'tijd en ruimte voor samenwerking' eigenlijk juist een contradictie.

Ook het Agentschap Opgroeien zoekt oplossingen voor de crisis in het onderwijs in de samenwerking met welzijnsorganisaties om een ondersteuningsnetwerk te creëren voor kwetsbare studenten en machteloze leerkrachten. Hierbij wordt Nieuwe Autoriteit en Geweldloos Verzet gepromoot als kader voor intersectorale samenwerking tussen onderwijs en welzijn (Opgroeien_Vlaanderen, z.d.).

In het initiatief (2023) 'Koffie met Kennis - Nieuwe Autoriteit als samenwerkingskader' wordt Nieuwe Autoriteit ingezet als intersectoraal netwerkkader of samenwerkingskader van leerkrachten, jeugdhulpverleners, welzijn- en jeugdwerkers, preventiewerkers, politie e.a. rond een school, de leerkrachten en de leerlingen. Het netwerk van professionals is het dorp. Het draagt samen zorg voor de leerlingen en doorbreekt zo de machteloosheid van de leerkracht (EXPOO, 2023).

Uit een onderzoek van het Trimbos-instituut (2023) naar risicofactoren en oplossingen voor prestatiedruk en stress van studenten hoger onderwijs, blijkt dat deze jongeren ook meer tijd en ruimte vragen om op hun eigen tempo te mogen ontwikkelen en zichzelf te ontdekken. Dit vraagt volgens de onderzoekers “[...] een maatschappelijke discussie over een cultuurverandering in het prestatie-denken.” (Dopmeijer, Scheeren, van Baar, & Bremer, 2023, p. 52).

2.2 Wooncrisis en dak- en thuisloze jongvolwassenen

Naast (of tegelijk met) het recht op onderwijs staat ook het recht op wonen voor een stijgende groep mensen op de helling. Net zoals bij de crisis in het onderwijs is de huidige wooncrisis een gevolg van een neoliberale, kapitalistische, individualistische woonbeleid. Kenmerkend voor de neoliberale organisatie van de Vlaamse woonmarkt is dat eigendomsverwerving sterk beleidsmatig is gepromoot via financiële voordelen. Typerend is ook een vrije huurprijssetting volgens de marktwerking van vraag en aanbod. Op individueel niveau is het bezit van een eigen woning een voorwaarde voor een leefbaar pensioen en een buffer tegen armoede. Het recht op wonen is dus een product geworden dat je moet verdienen. Tegenover de groep van eigenaars staan de huurders die overgeleverd zijn aan de private of sociale huurmarkt (Pype, Poppe, & Holemans, 2023).

In 2019 was 71,6% van de Vlaamse huishoudens eigenaar tegenover 19,3% huurder op de private huurmarkt en 9,1% huurder op de sociale huurmarkt. Op de private en sociale huurmarkt zijn kwetsbare groepen oververtegenwoordigd. Huishoudens met de laagste inkomens bewonen de slechtste woningen (Pype, Poppe, & Holemans, 2023, pp. 11, 15). Huurders hebben met 29,1% een hoger armoederisico dan eigenaars met 7,6%. Dit geldt ook voor laaggeschoolden (26,2%), werklozen (48,5%), 65-plussers (17,9%) en 18 – 24-jarigen (16,0%), eenoudergezinnen (30,5%) en alleenstaanden (20,7%) (Coene, 2023, pp. 384-385).

Iets meer dan de helft van de sociale huurders behoort tot de laagste inkomensgroep. Veel sociale huurders zijn mensen die leven van een uitkering of vervangingsinkomen. Bijna de helft van de sociale huurders is ouder dan 60 jaar (Geenen, 2023). Dit bevestigt het idee dat een eigen woning nodig is om goed te kunnen leven als gepensioneerd. In de leeftijdscategorie 20 – 30-jarigen zijn sociale huurders het minst vertegenwoordigd. Door de lange wachttijden en de voorwaarden voor toegang tot sociale huisvesting geraken deze jongvolwassenen er niet in. Voor een derde van de private huurders rest er na het betalen van de huur te weinig geld over om menswaardig te leven. Bijna de helft van de private huurwoningen is van slechte kwaliteit (Poppe, 2023).

De wooncrisis in de neoliberale woonmarkt wordt gekenmerkt door veel te hoge huurprijzen op een veel te kleine huurmarkt, veel te veel huurwoningen van slechte kwaliteit, een groot tekort aan sociale huurwoningen, lange wachttijden voor toegang tot een sociale woning e.a. Het aantal wachtenden en de wachttijd nemen daarbij jaarlijks toe (WOONZAAK, z.d.).

De gemiddelde wachttijd op een sociale woning is vier jaar. Maar uit de reportage van Pano op VRT 1 over de wachtlijsten voor sociale woningen (2024) blijkt dat de wachttijd in realiteit vaak tot tien jaar of meer kan oplopen (Netwerk tegen Armoede, 2023).

Eind 2022 stonden er 176.000 mensen op de wachtlijst terwijl er in Vlaanderen slechts 174.995 sociale huurwoningen zijn. Voor zeer veel kwetsbare mensen is het dus zeer moeilijk om een betaalbare en kwaliteitsvolle huisvesting te kunnen vinden (Dockx, Van den Broeck, & Winters, 2023). Deze mensen met een laag inkomen, alleenstaanden en jongeren worden dan nog extra getroffen door de energiecrisis en koopkrachtcrisis (Schuermans, 2023).

De laatste jaren is er trager en minder geïnvesteerd in het bouwen en renoveren van sociale woningen. Dit komt doordat het langer dan vroeger duurt voor bouwprojecten zijn goedgekeurd door de steeds maar complexere regelgeving (Armoede p.133). Hierdoor kwamen er gemiddeld slechts 2.000 sociale woningen per jaar bij terwijl er in dezelfde periode gemiddeld 4.000 kandidaat-huurders per jaar extra waren. Het aandeel sociale huurwoningen in de woonmarkt is nu gezakt tot ongeveer 6% t.o.v. 9,1% in 2019 (WOONZAAK, z.d.).

Zoals bij een neoliberaal meritocratisch onderwijssysteem creëert het neoliberaal woonbeleid ongelijkheid tussen 'winners' en 'verliezers' met ongelijke woonkansen. Daarbij maken dezelfde mechanismen van overregulering, controle en sanctionering de wooncrisis alsmaar erger. De meest kwetsbare groepen huurders voelen hiervan de gevolgen het meest.

Zo heeft de Vlaamse regering aan het recht op sociaal wonen telkens meer en meer voorwaarden en plichten gekoppeld: de lokale binding van 5 jaar, het zoeken naar mensen met een eigendom, de beperking van huurcontracten tot 9 jaar en nu recent de verplichting tot inschrijving bij VDAB door sociale huurders die 100% arbeidsgeschikt moeten zijn. Sociale huurders worden gestigmatiseerd en gediscrimineerd t.o.v. private huurders door de plicht om werk te zoeken als voorwaarde te stellen voor het recht op wonen. Economische activering wordt zo het doel van huisvesting in plaats van welzijn. Sociale huurders als meest kwetsbare groep worden zo nogmaals negatief gelabeld en gesanctioneerd (Geenen, 2023).

In 2023 zijn ook de toewijzingscriteria voor een sociale huurwoning veranderd door de reorganisatie van de Vlaamse sociale huisvestingsmarkt tot één woonmaatschappij. Hulpverleners vrezen dat dit de toegang voor kwetsbare mensen tot sociale huur nog moeilijker zal maken (Detombe, 2021). Recent is Vlaanderen ook begonnen met een digitaal Centraal Inschrijvingsregister (CIR) voor sociale woningen. Iedereen die op een wachtlijst staat voor een sociale woning moet zich hierop opnieuw digitaal inschrijven. Wie dit niet doet, wordt van de wachtlijst sociale woning geschrapt. Sta-an, de koepel van Antwerpse armoedeorganisaties, trekt aan de noodbel want een groot deel kandidaat-huurders is niet digitaal actief en heeft zich niet ingeschreven. Zij vrezen een sociaal drama voor de geschrapte kandidaat-huurders (Stassijns, 2024).

Een deel van deze kandidaat-huurders zijn 55-plus. In 2022 was 27% van alle mensen op de wachtlijst voor een sociale woning 55-plus. Bijna 1 op 5 van alle personen op de wachtlijst is 60 jaar of ouder. De Vlaamse Ouderenraad vreest dat ouderen met beperkte of zonder digitale vaardigheden, die reeds financieel kwetsbaar zijn, nog eens extra de dupe worden van deze beleidskeuze voor het CIR (Vlaamse_Ouderenraad, 2024). Volgens armoedecijfers voor 2022 (Statbel) heeft 1 op 5 oudere in België het risico om in armoede of sociale uitsluiting te leven. Het percentage Belgische 65-plussers dat het risico loopt om in armoede of sociale uitsluiting te leven is gestegen van 17% naar 20%. Financieel kwetsbare oudere sociale huurders ervaren de energie- en koopkrachtcrisis ook nog eens sterk op hun pensioen (Vlaamse_Ouderenraad, 2023).

Het recht op sociaal wonen voor oudere sociale huurders wordt nog meer onzeker door de recente woonbeleidsmaatregel van de 'onderbezetting'. De vergoeding voor onderbezette kamers is opgetrokken en sociale huurders worden zo 'gestimuleerd' om te verhuizen naar een kleinere woonst. Een wijziging van de gezinssituatie door kinderen die het huis verlaten of een partner die wegvalt, komt meer voor bij een oudere groep sociale huurders. Dit is zeker het geval doordat kinderen door de wooncrisis langer thuis blijven wonen (van Erp, 2022). Gelukkig gaat men in Vlaanderen nog niet zo ver als in Nederland waarin de schuld van de wooncrisis bij de ouderen wordt gelegd die in veel te grote huizen blijven wonen (Binnenlands_Bestuur, 2021).

Deze voorbeelden bevestigen dat maatregelen vanuit een neoliberaal economisch woonbeleid om de wooncrisis op te lossen, nog meer crisissen en escalaties creëren. Het neoliberaal woonbeleid treft

dus zeker een groep ouderen. Dit wordt verder besproken in deel 2.4 Crisis in mentaal welzijn. Daarnaast staat deze wooncrisis met een ontoegankelijke huisvestingsmarkt en een tekort aan betaalbare en kwaliteitsvolle woningen ook nog eens rechtstreeks in verband met dak- en thuisloosheid. Alarmerend hierbij is het aandeel jongvolwassenen.

Uit de straattelling dak- en thuisloosheid Antwerpen van oktober 2023 van LUCAS KU Leuven en CIRTES UC Louvain blijkt dat 15,8% van de getelde personen 16-25 jaar zijn. Hun verblijfplaats is voornamelijk bij familie of vrienden (47,4%) en in opvang en tijdelijk verblijf (24,2%). Meer dan een derde van de jongvolwassenen is vrouwelijk (40,3%). 8,7% van de getelde personen heeft een verleden in de jeugdhulp. 7,9% van de getelde personen valt in de leeftijd 26-30 jaar. Gelijkaardige aantallen zijn geteld in de leeftijd 50-59 jaar met 15,9% en met 7,0% in de leeftijd 60-69 jaar (Demaerschalk, Mertens, & Hermans, 2024, p. 9).

De Antwerpse organisaties, die de straattelling deden, merken op dat het aandeel jongvolwassenen in Antwerpen hoog is maar lager is dan in kleinere steden en gemeenten en lager dan in België. Het aantal 60+ is in Antwerpen dan weer eerder hoog (Demaerschalk, Mertens, & Hermans, 2024, p. 21).

Uit de dak- en thuislozentellingen eind 2020 en eind 2021 van LUCAS KU Leuven en CIRTES UC Louvain (Globaal Rapport 2022) blijkt dat ongeveer 20% van de getelde dak- en thuislozen jongvolwassenen zijn (18-26 jaar). Hierin zijn drie groepen te onderscheiden: nieuwkomers (30,4%), jeugdhulpverlaters (24,2%) en jongeren zonder eerdere hulpverleningservaring (29,4%). 'Jeugdhulpverlaters' verblijven vaker in opvang, tijdelijk verblijf en instellingen. 'Jongeren zonder eerdere hulpgeschiedenis' wonen vooral als 'sofasurfer' bij vrienden of familie. 'Nieuwkomers' wonen vaker in een niet-conventionele ruimte of dreigen vaker hun woonst te verliezen (Roets, et al., cijfers en geleefde ervaringen van jongeren, 2022; Roets, et al., ZOOM, 2022).

Deze dak- en thuisloze jongvolwassenen hebben een specifiek profiel dat afwijkt van dat van volwassenen. 'Conflict met vrienden en familie' is meer de aanleiding voor hun woonsituatie, ze beschikken meer over een leefloon, hun 'onzichtbare' dak en thuisloosheid en 'sofasurfen' ligt hoger en ook het aandeel vrouwen ligt hoger. Andere aanleidingen voor hun woonsituatie naast conflicten met familie of vrienden (37,4%) zijn relatieproblemen (15%), immigratie (11,2%), ontslag uit een instelling (11,1%), uithuiszetting (10,4%) en psychische problemen (10,2%) (Roets, et al., cijfers en geleefde ervaringen van jongeren, 2022; Roets, et al., ZOOM, 2022).

Deze jongvolwassenen geraken in dak- en thuisloosheid door een aaneenschakeling van negatieve individuele levensgebeurtenissen samen met structurele maatschappelijke uitsluitingsmechanismen zoals ontoegankelijke huisvesting, structurele armoede en de reproductie van sociale ongelijkheid in het onderwijs, ... Het percentage dak- en thuisloze jongeren met een lage scholingsgraad ligt hoog met als gevolg een zwakke positie op de arbeidsmarkt, een verhoogd risico op armoede, slechte of geen huisvesting, ... Meestal hebben ze geen, een beperkt of een zwak netwerk. 'Sofasurfen' verhoogt nog eens de druk op dit netwerk. Moedeloosheid, machteloosheid, eenzaamheid, depressie en verslaving worden in de hand gewerkt (Roets, et al., cijfers en geleefde ervaringen van jongeren, 2022; Roets, et al., ZOOM, 2022).

De private woonmarkt is onbetaalbaar. Ze zijn aangewezen op huisvesting van zeer lage kwaliteit. Daarbij ondervinden ze dikwijls discriminatie op de private huurmarkt op basis van leeftijd, (vervangings)inkomen, instellingsverleden, etnisch-culturele achtergrond, huidskleur, taal en verblijfsstatuut. De sociale woonmarkt sluit hen uit door de lange wachttijden en de eis van lokale binding (Roets, et al., cijfers en geleefde ervaringen van jongeren, 2022; Roets, et al., ZOOM, 2022).

De hulp- en dienstverlening vormt op zich ook een drempel om dak- en thuisloosheid te doorbreken. Het aanbod van hulp- en dienstverlening is dikwijls niet gekend door deze jongeren waardoor ze te

weinig gebruik maken van hun rechten. De vele procedures, overregulering en ontoegankelijke taal ontmoedigen de jongvolwassenen en hun begeleiders. Men slaapt liever buiten dan naar de nachtopvang te gaan die ervaren wordt als een gevaarlijke, te mijden plek. Specifieke dagopvang ontbreekt vaak (Roets, et al., cijfers en geleefde ervaringen van jongeren, 2022; Roets, et al., ZOOM, 2022).

De neoliberalisering laat zich ook hier in de hulp- en dienstverlening gelden op individueel vlak. Jongvolwassenen moeten zich aanpassen aan het tempo en de voorwaarden van de hulp- en dienstverlening. Wanneer die te hoog zijn en de jongere niet aan de verwachtingen voldoet, kunnen sancties volgen en komt het recht op ondersteuning in gevaar. Hulp- en dienstverlening lijdt onder 'hokjesdenken'. Jongeren worden hierdoor vaak eindeloos van de kast naar de muur gestuurd en kunnen vaak nergens terecht wanneer ze meervoudige problematieken ondervinden (Roets, et al., cijfers en geleefde ervaringen van jongeren, 2022; Roets, et al., ZOOM, 2022).

Hoe de hulp- en dienstverlening een te hoge drempel is om dak- en thuisloosheid bij jongvolwassenen te doorbreken, wordt aangetoond in volgend interview. Op 27.03.2024 volgt een interview met minister H. Crevits en George op de bespreking van het rapport 'Tellingen dak- en thuisloosheid 2023 Vlaanderen' van LUCAS KU Leuven en CIRTES UC Louvain. In het VTM-nieuws van 19u00 laat Stef Wauters minister Crevits en George aan het woord. Sinds 2022 is H. Crevits Vlaams minister van Welzijn, Volksgezondheid, Gezin en Visserij. George is een jongvolwassene die sinds kort uit de dakloosheid is kunnen ontsnappen. Zo vertelt hij zijn heftig levensverhaal:

Ik heb van mijn 3 jaar tot mijn 18 jaar in een jeugdinstelling verbleven. Op mijn 18 jaar stond ik op straat zonder familie, zonder geld en zonder een dak boven mijn hoofd. Dit was een zeer traumatische ervaring. Ik belandde op straat. Als ik soms binnengeraakte in de nachtopvang was dit ook een onveilige ervaring. De man die naast me sliep, gebruikte onbelemmerd zijn harddrugs (George, 2024).

Minister Crevits vroeg aan George wie hem dan uit de dakloosheid heeft gehaald. Hierop antwoordde hij: "Ik heb het allemaal zelf gedaan.". H. Crevits reageert hierop met de vraag of het oké zou geweest zijn als alle organisaties zoals CAW, JAC, ... de krachten hadden gebundeld. "Dit is toch wat we nu doen met pilootprojecten zoals Housing First en begeleid wonen." gaat ze verder. George kende en kent nog steeds niet het begeleid wonen. Toen heeft hij de weg niet gevonden naar al deze organisaties. H. Crevits vroeg aan George: "Wat zou jij doen?". "Ik zou kijken naar leegstaande gebouwen om daarin opvang te kunnen creëren." antwoordde hij (Wauters, 2024).

Jongvolwassenheid is een specifieke transitieperiode naar volwassenheid. Alle jongeren hebben hier ruimte nodig om te kunnen experimenteren en fouten te kunnen maken. Dit wordt deze dak- en thuisloze jongeren ontzegd. Mensen in armoede hebben geen ruimte om fouten te maken. Als je een klein of broos netwerk hebt of een laag inkomen dan zijn de consequenties van een foute beslissing veel groter dan wanneer je een steunnetwerk hebt (De Bouver, 2024).

Dak- en thuisloze jongeren hebben een specifieke aanpak nodig waarbij experimenteerterruimte gecombineerd wordt met ondersteuning en bescherming. De overgang van jeugdhulp naar hulp aan volwassenen moet continuïteit kennen en langdurige vertrouwensbanden blijken noodzakelijk. De druk om er (uit) te geraken, de druk om van alles te moeten dient verlaagd te worden. Uiteraard is er een grote nood aan tijdelijke en structurele wooninitiatieven na de transitie van 18 jaar waarbij ondersteuning gegeven wordt aan de jongvolwassenen en toegang tot de sociale en private huisvestingsmarkt verbeterd. Een intensieve trajectbegeleiding is noodzakelijk door één trajectbegeleider die de tijd neemt om te werken op het tempo van de jongvolwassene (Roets, et al., cijfers en geleefde ervaringen van jongeren, 2022; Roets, et al., ZOOM, 2022).

De wooncrisis als gevolg van een neoliberaal woonbeleid maakt door de structurele uitsluitingsmechanismen bij dak- en thuisloze jongvolwassenen zeer duidelijk dat oplossingen verder gezocht moeten worden dan het woonbeleid zelf. Woongerichte initiatieven zoals Housing First en alternatieve woonvormen zoals cohousing kunnen maar duurzame oplossingen zijn als de verkokering tussen beleidsdomeinen wordt doorbroken (SAM, 2023).

Een voorbeeld hiervan is Housing First uit het Vlaams actieplan tegen dak- en thuisloosheid 2020-2024. Hierbij wordt voor chronisch en langdurig thuislozen als eerste een woonst gezocht om daarna een hulpverleningstraject op te starten. Dit is het tegenovergestelde van de traditionele thuislozenopvang waarbij eerst een hulpverleningstraject wordt opgestart in de thuislozenopvang om daarna pas het recht te hebben op een woonst. Het idee achter Housing First is dat het recht op wonen een primaire behoefte is die eerst vervuld moet zijn zodat er ruimte kan komen om andere uitdagingen in het leven aan te pakken. De realisering van Housing First botst echter op de wooncrisis met een tekort aan betaalbare, toegankelijke en kwalitatieve woningen (Serrien, 2022).

Ook voor cohousing projecten of gemeenschappelijk wonen, waarbij naast de eigen woonruimte gemeenschappelijke (leef)ruimtes worden gedeeld met anderen, is niet enkel de beschikbaarheid van geschikte groepswoningen op de woonmarkt noodzakelijk. Gemeenschappelijk willen of kunnen wonen is hier een voorwaarde en dat is net iets wat de meerderheid van jongvolwassenen met een jeugdhulpgeschiedenis niet wil (Demaerschalk & Hermans, 2021). Voor een meerderheid van kwetsbare ouderen sluit de sociale dimensie van cohousing net wel aan bij wat ze willen (Levensbestendigwonen, 2021). Oplossingen voor de wooncrisis voor kwetsbare jongeren en ouderen dienen dus gezocht te worden door samenwerking tussen de beleidsdomeinen wonen, welzijn en zorg.

Experten uit de vastgoed- en bouwsector, de sociale woningsector en de private huurmarkt, gesteund door docenten KU Leuven, pleiten in een open brief (2024) aan het beleid voor een 'paradigmashift' en een woonrevolutie. Ze vragen een woonbeleid dat een maatschappelijk doel heeft en niet enkel een financieel doel zodat jongeren, alleenstaanden, ouderen en de meest kwetsbaren niet verder de dupe zijn van de wooncrisis. Dit vraagt ruimte voor experimenten in een voorwaardenluw kader en buiten de gekende paden (Maerevoet, 2024). Oplossingen voor de dak- en thuisloosheid bij jongvolwassenen vragen meer dan een 'paradigmashift' in het neoliberaal woonbeleid en meer dan doorbreking van het 'hokjesdenken' tussen beleidsdomeinen.

Het vraagt tijd en ruimte voor samenwerking, coalitievorming en investering over het lokaal, Vlaams en federaal niveau heen en over de sectoren en bevoegdheden heen zoals wonen, onderwijs, jeugdhulp, gezondheid, e.a. Hierbij zijn de jongvolwassenen zelf de belangrijkste belanghebbenden en dienen hun noden en hun stem gehoord te worden en richtinggevend te zijn voor elke actie (De Ceuster, Moentjens, & Storms, 2023). Dus net zoals bij de crisis in het onderwijs vraagt de wooncrisis tijd en ruimte van verschillende organisaties, sectoren en beleidsdomeinen voor de tijd en ruimte die jongvolwassenen vragen voor duurzame oplossingen.

2.3 Crisis in de jeugdhulp

Doorheen de jaren trachten de beleidsmakers oplossingen te vinden voor de crisissen in de jeugdhulp. Hierdoor worden plannen, uitbreidingen, verduidelijkingen en aanpassingen in verschillende jaren geïmplementeerd. In dit overzicht worden ze chronologisch besproken.

Voor jongeren in de overgangsfase van minder- naar meerderjarigheid en die zelfstandig gaan leven, is een woning fundamenteel. Het geeft een veilige basis en rust in het hoofd om zichzelf te kunnen ontplooiën. In haar Regeerakkoord 2019-2024 stelde de Vlaamse regering dat binnen Integrale

Jeugdhulp, naast de wachtlijsten, extra aandacht noodzakelijk is voor de doelgroep jongvolwassenen (Vlaamse_overheid, 2019, pp. 73-74). Voor alle jongeren is de transitie naar volwassenheid een fase met heel wat uitdagingen. Als jongeren afhankelijk zijn van professionele hulp is die transitie vaak extra ingewikkeld.

Om de hulpverlening te continueren bij de transitie of overgang van jeugdhulp naar volwassenenhulp op het scharniermoment van 18 jaar lanceerde het Agentschap Jeugdhulp in 2017 het Actieplan Jongvolwassenen. Het verruimde de mogelijkheden rond de voortzetting van de jeugdhulpverlening na 18 jaar met een ambulant en residentieel hulpverleningsaanbod tot de leeftijd van 25 jaar. Deze voortgezette jeugdhulp van 18 jaar tot 25 jaar is mogelijk in het aanbod van rechtstreeks toegankelijke jeugdhulp (RTJ) en in het aanbod van niet rechtstreeks toegankelijke jeugdhulp (NRTJ). Als de jongvolwassene meerderjarig wordt, kan hij kiezen voor voortgezette jeugdhulp of kan hij zeggen dit niet te willen of kan hij kiezen voor ondersteuning van het hulpaanbod voor volwassenen i.p.v. de voortgezette jeugdhulp (Jeugdhulp_Vlaanderen, 2017).

Het Actieplan Jongvolwassenen heeft twee basisprincipes die richtinggevend zijn voor alle acties. Alle acties dienen gericht te zijn op de sterktes, competenties en krachten van jongeren en op het versterken van hun zelfredzaamheid. Sociale relaties, zowel formeel als informeel, dienen versterkt en uitgebouwd te worden. Dus deze acties dienen netwerkversterkend te zijn (Agentschap_Jongerenwelzijn_Vlaanderen, z.d.).

Een aantal bestaande typemodules in de jeugdhulp zijn verruimd van 18 jaar tot 25 jaar. Binnen NRTJ, residentiële jeugdhulp, betreft het de module 'contextbegeleiding in het kader van autonoom wonen' (CBAW) en binnen RTJ, ambulante jeugdhulp, gaat het over de typemodule 'begeleid zelfstandig wonen' (BZW) van het CAW. Daarnaast is de kleinschalige wooneenheid (KWE) voor jongeren van 16 tot 25 jaar als nieuwe module binnen NRTJ gecreëerd (Jeugdhulp_Vlaanderen, 2017).

Verder bepaalt het Actieplan Jongvolwassenen dat elke jongvolwassene die uit de jeugdhulp uitstroomt 6 maanden vóór de 18^e verjaardag een ondersteuningsplan moet hebben. Hierin is de transitie naar een zelfstandig leven op verschillende levensdomeinen (studie, wonen, financiën, werk, dagbesteding, netwerk, relaties, gezondheid, vrije tijd, ...) gepland. Dit plan wordt samen met de jongvolwassene, zijn netwerk en de professionele actoren opgemaakt. Ook worden in het ondersteuningsplan afspraken gemaakt rond nazorg. Nazorg omvat geen hulpverlening maar legt een aantal contactmomenten of ondersteunende activiteiten vast na de begeleiding in de jeugdhulp. Dit gebeurt op initiatief van de jongere of van de hulpverlener (Agentschap_Jongerenwelzijn_Vlaanderen, z.d.).

Tussen 2018 en 2020 is de crisisjeugdhulp versterkt door extra modules ambulante crisisbegeleiding aan huis (CAH) voor min en plus 18-jarigen. Tegelijk zijn extra modules kortdurend crisisverblijf met begeleiding tot 21 jaar beschikbaar in voorzieningen gesubsidieerd door Opgroeien of het Vlaams Agentschap voor Personen met een Handicap (VAPH). Deze uitbreiding gebeurde omdat er te vaak geen beroep kan gedaan worden op crisisjeugdhulp doordat het aanbod volzet is (Opgroeien_Vlaanderen, z.d.).

Begin 2019 startten in Vlaanderen en Brussel 87 plaatsen binnen KWE of co-housingprojecten voor jongeren met weinig of geen ondersteunende context. Dit aanbod staat ook open voor jongeren met GES+. Het is nu een aparte typemodule 'begeleiding in een kleinschalige wooneenheid' ingebed in module CBAW, binnen het aanbod NRTJ. Vier tot zes jongvolwassenen van 16 tot 25 jaar wonen samen, elk met een individueel begeleidingstraject op basis van een ondersteuningsplan.

Het individuele begeleidingstraject volgt het tempo van de jongere die de regie heeft over het ondersteuningsplan. Er wordt gewerkt aan zelfredzaamheid. Een belangrijke voorwaarde is dat de

jongere wil samenwonen en zich wil inzetten op de groepsdynamiek. Er wordt netwerkversterkend gewerkt door inschakeling van vrijwilligers en burgerinitiatieven om een duurzame context of een steunnetwerk voor de jongvolwassenen te creëren. Een burgerinitiatief is een belangrijke partner van bij de start van een hulpverleningstraject. Vrijwilligers krijgen coaching, supervisie en intervisie van professionals (Opgroeien_Vlaanderen, z.d.).

Voor jongeren met GES+ wordt woonondersteuning aangeboden tot en met 21 jaar door een MFC, gesubsidieerd door VAPH. Dit kan studiowonen zijn. Onder bepaalde voorwaarden kan dit tot en met 25 jaar via de Intersectorale Toegangspoort (ITP) maar dit is een zeer complexe procedure (VAPH_Vlaanderen, z.d.). Wanneer een diagnose wordt gesteld bij een min 18-jarige jongere krijgt hij hulpmiddelen via VAPH. Wanneer de jongere 18 jaar wordt, 'vervalt' zijn diagnose waardoor hij opnieuw een aanvraag moet doen i.f.v. hulpmiddelen. De plus 18-jarige jongvolwassene komt bij de aanvraag dus weer op een wachtlijst en krijgt tijdens dit moratorium geen enkele hulp van VAPH. Met andere woorden deze zeer kwetsbare doelgroep staat weer te vaak in de kou.

De voortgezette jeugdhulp RTJ via het CAW voor jongvolwassenen van 18 tot 25 jaar bestaat uit daklozenopvang voor volwassenen, BZW (in samenwerking met het Jongeren Advies Centrum (JAC)) en tijdelijke residentiële opvang voor dak- en thuisloze jongvolwassenen van 18 tot 25 jaar. Aan dit groepswonen zijn de dezelfde voorwaarden gekoppeld als bij de voortgezette jeugdhulp NRTJ nl. een individueel begeleidingsplan opmaken en samen willen wonen met anderen. Het verhogen van de zelfredzaamheid van de jongvolwassenen en het versterken van hun netwerk staan centraal in de begeleiding (CAW_Groep_vzw, 2024).

Daarnaast is de typemodule 'begeleiding aan jeugdhulpverleners' van het algemeen welzijnswerk (AWW) opgenomen in de moduledatabank. Dit omvat een tandembegeleiding tussen AWW en Integrale Jeugdhulp (IJH) i.f.v. zorgcontinuïteit en aanklampend werken i.f.v. het herstellen van vertrouwen in gebroken trajecten (Opgroeien_Vlaanderen, z.d.). Met het Actieplan Jongvolwassenen is er vanaf 2017 jaarlijks geïnvesteerd in inloophuizen, de Overkophuizen, voor jongeren met psychische problemen (Opgroeien_Vlaanderen, z.d.).

Om het Actieplan Jongvolwassenen te implementeren doet het Agentschap Jeugdhulp o.a. beroep op de Canadese 'A Way Home' beweging. Zij hanteren het 'Collective Impact Model' dat door samenwerking van actoren uit verschillende sectoren met een gedeelde visie een grotere impact wil bereiken op complexe problematieken (De Ceuster, Moentjens, & Storms, 2023). In 2018 startte in Antwerpen 'Mind the Gap' als eerste 'A Way Home'-pilotregio in Vlaanderen. Actoren uit de jeugdhulp en de volwassenenhulpverlening, het AWW, de woon- en werksector, onderwijs, vrije tijd, politie, justitie en het lokaal sociaal beleid vormen een coalitie om concrete acties te ontwikkelen voor thuisloze jongvolwassenen.

Analoog aan de drie keuzemogelijkheden voor voortgezette jeugdhulp in het Actieplan Jongvolwassenen richt 'Mind the Gap' zich op jeugdhulpverleners van 18 jaar tot 25 jaar die ofwel voortgezette jeugdhulp willen na achttien jaar, ofwel die dat niet wensen ofwel die geen contact willen hebben met jeugdhulp (A_Way_Home_Vlaanderen, z.d.).

De coalitie 'Mind the Gap' heeft acties gepland rond het vinden van toegankelijke en betaalbare woningen, het ontwikkelen van een centraal aanmeldpunt voor jongvolwassenen op zoek naar een woonvorm, kennisdeling rond co-housing, KWE en Housing First for Youth en opzetten van pilootprojecten, het ontwikkelen van een netwerkgericht hulpverleningsmodel voor jongeren van kamertraining gericht op buurtparticipatie en buurtinitiatieven, het installeren van noodopvang voor thuisloze jongvolwassenen, training en intervisie voor nazorghulpverleners, uitwerken van een model voor wonen met multidisciplinaire begeleiding en vertrektraining voor jongvolwassenen (16 - 25 jaar)

die hulpverleningsmoe zijn en bij wie het hulpverleningsaanbod niet aansluit op hun noden (A_Way_Home_Vlaanderen, z.d.).

In alle acties van 'Mind the Gap' ter ondersteuning van de jeugdhulpverleners staan het verhogen van hun zelfredzaamheid en het versterken van hun netwerk centraal. Hierbij worden de twee basisprincipes van het Actieplan Jongvolwassenen gevolgd. Opvallend is dat verwacht wordt dit op zeer korte tijd te kunnen bereiken. Om de jongvolwassene te ondersteunen bij het maken van zijn toekomstplan met toekomstperspectief en steunnetwerk loopt de vertrektrainer een traject met hem van tien à twaalf weken van tien à veertien contacturen per week. Deze zeer korte termijn om een toekomstplan uit te tekenen en een netwerk uit te bouwen is totaal onrealistisch.

Uit een onderzoek van SAAMO (2018) i.h.k.v. een pilootproject 'Wonen Met Kansen' bij dak- en thuisloze jongvolwassenen van 17 tot en met 25 jaar blijkt dat bewoners bij de start bij 'Wonen Met Kansen' in een overlevingsmodus leven. Ze hebben geen mentale ruimte om helder en met perspectief na te denken over hun toekomst. Er is geen langetermijndenken meer want hun hele bestaan is gefocust op de nood aan een woning en overleven. Het eerste wat ze nodig hebben is tijd om tot rust te komen en daarna kan pas meer perspectief in hun denken komen (Van Vlem, Lemmens, De Rop, & El Massaoudi, 2024).

Zoals besproken in deel 2.2 blijkt uit de profielbeschrijving van dak- en thuisloze jongvolwassenen in het Globaal Rapport 2022 dat zij meestal geen, een beperkt of een zwak netwerk hebben. Conflicten met vrienden en familie zijn de grootste aanleiding voor hun woonsituatie. Het is dan ook totaal onbegrijpelijk dat verwacht wordt op twaalf weken een steunnetwerk te hebben opgebouwd.

Daar het Agentschap Jeugdhulp (Opgroeien_Vlaanderen, z.d.) haar Actieplan Jongvolwassenen implementeert via acties van 'Mind the Gap' kan ook hier weer vastgesteld worden dat neoliberalisering de kop opsteekt. Jongvolwassenen moeten zich aanpassen aan het tempo en de voorwaarden van de jeugdhulp. Aan de jeugdhulpverleners wordt het recht op voortgezette jeugdhulp toegekend op voorwaarde dat ze op korte tijd een ondersteuningsplan met toekomstperspectief maken op alle levensdomeinen.

Hier sluipt het neoliberale idee in van de verplichte zelfrealisering (Verhaeghe, Onbehagen, 2023). De individuele, zelfredzame mens die de regie moet nemen over zijn toekomstplan en zich vooral moet richten op het positieve (Duyvendak, 2023). Dit staat in schril contrast met het verhaal van een meisje van 16 jaar dat vertelt hoe ze geen fantasie of dromen meer heeft, dat ze niet positief kan denken want negativiteit is haar realiteit (WOONZAAK, z.d.).

In de Richtsnoeren bij het Actieplan wordt erkend dat jeugdhulpverleners vaak geen ondersteunend netwerk hebben. In dat geval moet de hulpverlener "[...] als ankerfiguur in de samenleving (tijdig!) op zoek gaan naar aanwezige bronnen - in concreto naar steunfiguren [...]." (Agentschap Jongerenwelzijn_Vlaanderen, z.d., p. 4). In een voetnoot wordt verduidelijkt dat hiermee burgerinitiatieven worden bedoeld. De vraag is of die hulpverlener hier tijd en ruimte voor heeft.

Uit een evaluatierapport van Zorginspectie (2023) bij voorzieningen voor jongeren tot en met 24 jaar blijkt dat er verbeterpunten zijn op de uitwerking van het ondersteuningsplan en de nazorg (Zorginspectie_Departement_Zorg, 2023). Bij de helft van de geïnspecteerde voorzieningen is het ondersteuningsplan te weinig concreet en doelgericht uitgewerkt. Bij evenveel voorzieningen bevat de nazorg geen concrete afspraken met de jongvolwassene over de invulling ervan. Het toekomstplan en steunnetwerk zijn voor deze jongeren dus dode letter.

De reden voor het ontbreken van nazorg is dat er geen tijd en financiële middelen zijn. Soms wordt nazorg aangeboden door jeugdhulpverleners in de eigen vrije tijd en met eigen middelen. Ook worden soms vrijwilligers of logistiek personeel van de voorziening ingeschakeld. In het evaluatierapport wordt dit als een pluspunt bekeken “[...] in het kader van de vermaatschappelijking en normalisering van de jeugdhulp.” (Zorginspectie_Departement_Zorg, 2023, p. 24).

De vermaatschappelijking van de jeugdhulp en van de zorg in het algemeen, het inschakelen van het eigen netwerk of van een steunnetwerk van vrijwilligers, burgerinitiatieven en professionals kan op zich kansen bieden. Voor mensen in kwetsbare situaties leidt het echter dikwijls tot verlies aan zorg en zorgcontinuïteit (Roets, Vandekinderen, & De Stercke, 2018).

Jongvolwassenen willen dikwijls geen voortgezette jeugdhulp omdat ze de jeugdhulp en het samen leven in groep moe zijn. In veel gevallen is er geen vertrouwensvolle relatie opgebouwd met de opvoeders. Er is geen verbinding met hen en met de voorziening waardoor ze ook voor nazorg bedanken. Door hun ervaring met wachtlijsten in het onderwijs, de jeugdhulp, de crisishulp, de GGZ, e.a. verwachten ze hier niet een steunend netwerk te kunnen uitbouwen. Om op hun 18 jaar nog eens te wachten om zelfstandig te kunnen wonen, is voor veel jeugdhulpverlaters een brug te ver. De kans is groot dat ze dan op straat belanden maar er is geen alternatief om zonder voorwaarden en plichten hun recht op wonen, zorg en welzijn te verkrijgen.

Door de neoliberale vermarkting zijn ook in de jeugdhulp rechten verhandelbare producten geworden. Dit bepaalt machtsverhoudingen in de relatie tussen de hulpverlener en de jongvolwassenen. Een machtsrelatie maakt een oprechte verbinding onmogelijk en creëert wantrouwen naar de hulpverlening, de voorziening en de maatschappij toe. Een beleid dat vanuit zijn machtspositie als ‘winners’ steeds meer regels, voorwaarden en sancties oplegt aan de ‘verliezers’ gebruikt ‘symbolisch geweld’ (Bogaert, 2023).

De jeugd- en welzijnssector lopen tegen het dilemma rechten te willen realiseren maar die tegelijk te moeten uithollen door ze voorwaardelijk te moeten aanbieden. Zoals in het onderwijs kreunen deze sectoren onder een tekort aan personeels- en werkingsmiddelen, te weinig tijd en ruimte voor verbindende relaties met hun doelgroep, te weinig opvangmogelijkheden en capaciteit. Daarnaast staan een verhoogde werk- en prestatiedruk, te veel aan regels, procedures, controle, registraties en eisen door een neoliberale overheid. (Jeugd)hulpverleners voelen hierdoor eenzelfde machteloosheid en autonomieverlies zoals leerkrachten.

Het Actieplan Jongvolwassenen ambieerde thuisloosheid bij jongvolwassenen te voorkomen. De crisishulp werd tussen 2018 en 2020 versterkt. De alarmerende stijging van dak- en thuisloosheid bij jongvolwassenen en de crisis in de crisisjeugdhulp bevestigen de stelling van P. Verhaeghe dat herstpogingen vanuit een liberaal beleid steeds negatieve gevolgen hebben en nog meer crisissen reproduceren.

Eind vorig jaar lanceerde minister H. Crevits een crisis- en investeringsplan voor de jeugdhulp als reactie op de Pano reportage ‘Crisis in de jeugdhulp’ nl. op vijf jaar tijd is de vraag naar crisisjeugdhulp met 40% gestegen en is er voor 2/3^e van de hulpaanvragen geen plaats (Baert & Vanhelden, 2023). Rond dezelfde periode reageerde de minister op het tekort aan jeugdovangplaatsen met de aankondiging van een nieuw decreet voor “[...] de jeugdhulp van de toekomst.”:

[...] Een jeugdhulp die luistert naar de jongere en elke jongere in nood aangepaste zorg biedt, vroeg en nabij, zonder hen altijd eerst te moeten ‘labelen’ of door te verwijzen, met meer autonomie voor hulpverleners en een betere samenwerking tussen alle spelers op het terrein (Crevits, 2023, p. 4).

Dit klinkt zeer bekend want het Actieplan Jongvolwassenen van 2017 is gebaseerd op de bevraging naar wat jongeren willen door SOS Kinderdorpen en vzw Cachet. Het wordt sinds 2018 geïmplementeerd volgens het 'Collective Impact Model' wat een sectoroverschrijdend samenwerkingsmodel is met impact. Uit de evaluatie van dit model in het Jaarboek 2023 Armoede en Ongelijkheid blijkt dat dit samenwerkingsmodel tussen verschillende sectoren slechts impact heeft als de actoren elkaar niet zien als concurrenten of concullega's (De Ceuster, Moentjens, & Storms, 2023). Samenwerking en autonomie zijn nu juist onmogelijk binnen een neoliberale beleid dat in de hele maatschappij en haar organisaties is doordrongen. Een nieuw decreet voor de jeugdhulp binnen hetzelfde neoliberale beleid belooft helaas dus nog meer crisissen.

Volgens P. Verhaeghe staan we als maatschappij voor de dringende keuze of we verder gaan richting macht of we kiezen voor Nieuwe Autoriteit (Verhaeghe, 2023). In het onderwijs wordt al geëxperimenteerd met Nieuwe Autoriteit met het initiatief 'Koffie met Kennis' als intersectoraal samenwerkingskader rond een school, de leerkrachten en de leerlingen. Zo is ook het project 'Van wijk naar dorp' ontwikkeld als intersectoraal samenwerkingskader vanuit Nieuwe Autoriteit in de wijk 't Kiel Antwerpen.

Hier vormt een netwerk van professionals, buurtbewoners en vrijwilligers het dorp. Iedereen in het dorp draagt samen zorg voor de wijk en voelt zich verbonden door de gemeenschappelijke basishouding van Nieuwe Autoriteit. De machteloosheid van individuele actoren t.o.v. grote, structurele problemen in de buurt wordt zo doorbroken. "Ze voelen zich persoonlijk krachtiger ('eigen kracht'), ze hebben het gevoel dat hun netwerk uitgebreider én persoonlijker is ('netwerkkraft') én ze komen gemakkelijker tot actie in hun wijk ('actiekraft')." (Steens & Raeymaeckers, 2021, p. 36). Het dorp biedt de buurtjongeren kansen op een echt steunnetwerk. Uiteraard zijn er ook spanningsvelden en is Nieuwe Autoriteit in de wijk ook maatwerk per buurt.

2.4 Crisis in mentaal welzijn

Recent voerden de Vlaamse Jeugdraad, de Vlaamse Vereniging van Studenten en de Vlaamse Scholierenkoepel in 2024 actie met de slogan "Ik voel me niet goe en ik weet niet waar naartoe." Ze vragen dringend aandacht van het beleid voor toegang tot laagdrempelige hulpverlening. Ondanks de enorme investeringen in de jeugdhulp vinden jongeren de weg niet naar de hulp. 70% van de jongeren zoekt geen hulp bij psychische klachten. Zo getuigt de 25-jarige studente N. zonder jeugdhulpgeschiedenis: "Psychologische hulp vinden was voor mij bijzonder moeilijk, van psychologen op de privémarkt tot het Centrum Geestelijke Gezondheidszorg, steeds werd ik weggestuurd. Pas toen ik een overdosis nam, vond ik eindelijk de juiste hulp. Dat is helaas de harde realiteit" (Vlaamse_Jeugdraad, 2024, z.p.).

Ondanks de ambitie van de Vlaamse regering om binnen de jeugdhulp extra aandacht te schenken aan de doelgroep jongvolwassenen, legt het Actieplan Jongvolwassenen de focus op jeugdhulpverlaters. Nu blijkt uit de recente thuislozentellingen dat jongeren zonder hulpverleningservaring (29,4%) een grotere groep zijn dan de jeugdhulpverlaters (24,2%). De jongeren zonder hulpverleningservaring blijven dus duidelijk in de kou staan. Uit een recent onderzoek 'Kinderen en jongeren onder druk' van R. Bruffaerts van KU Leuven (2024) blijkt dat 46% van de 15 tot 25-jarigen zich niet goed en zich zwaarmoedig voelt. 1 op 5 voelt zich vaak eenzaam en 14% heeft depressieve symptomen. Bij de 18 tot 22-jarigen heeft 11 tot 19% depressieve symptomen (Bruffaerts, 2024).

Uit Nederlands onderzoek van de Universiteit voor Humanistiek Utrecht (2022) blijkt dat vooral jongvolwassenen tussen 18 en 34 jaar zich regelmatig alleen voelen. Zes op de tien jongvolwassenen ervaren leegte in hun leven. Bijna vier op de tien missen een goede vriend of vriendin en vinden hun

kring van kennissen te beperkt. Bijna de helft voelt zich soms of vaak in de steek gelaten. De onderzoekers vragen aandacht voor de toenemende eenzaamheid bij jongvolwassenen. Prof. Dr. A. Machielse vindt het aantal jongeren dat gemis ervaart zorgelijk hoog. Jongvolwassenen vragen zich af wat het doel is in hun leven en ervaren keuzestress. Hierdoor kunnen ze gemis of een leegte ervaren. Daarbij hebben deze jongeren sneller het gevoel niet aan de sociale normen te voldoen dan vroegere generaties. Eenzaamheid is dus niet een louter individueel probleem (van Gaalen, 2022).

In het Groteprioriteitendebat 'Laat jouw stem horen!' (2019) signaleren jongeren een grote sociale druk om het ideale beeld van zichzelf te creëren op sociale media. Ze piekeren veel over wat andere mensen van hen denken (Departement_Cultuur_Jeugd_&_Media, 2019). Dit wordt bevestigd door het onderzoek van het Trimbos-instituut (2023) naar risicofactoren en oplossingen voor prestatiedruk en stress van studenten hoger onderwijs. Op sociale media toont iedereen enkel successen. Dit versterkt het gevoel dat men even succesvol en perfect moet zijn wat prestatiedruk en faalangst veroorzaakt. Jongeren kennen dit als 'fear of missing out' of FOMO.

De prestatiegerichte maatschappij, die steeds meer nadruk legt op excelleren en presteren, geeft nog meer stress, prestatiedruk en faalangst. Want als men faalt, dan ervaart men dit door het 'individueel schuldmodel' als een individueel probleem. Dit moet men dan zelf oplossen maar men weet niet hoe. Het is geen optie om hiervoor hulp te zoeken bij vrienden of de hulpverlening want dan wordt misschien bevestigd dat men faalt. Dit leidt tot eenzaamheid, een gebrek aan inclusie, verbondenheid en autonomie.

In het onderzoek van het Trimbos-instituut (2023) komt sterk naar voor dat juist binding een mogelijke beschermende factor is voor prestatiedruk en stress. Verbondenheid is maar mogelijk binnen een veilig leefklimaat. Daarom pleiten de onderzoekers voor een cultuurverandering in het prestatie-denken waarbij jongvolwassenen ruimte en tijd krijgen om zichzelf op hun eigen tempo te mogen ontdekken en ontwikkelen zonder druk van buitenaf (Dopmeijer, Scheeren, van Baar, & Bremer, 2023).

Ook P. Verhaeghe geeft aan hoe de neoliberale, prestatiegerichte maatschappij de verbondenheid van de mens met zichzelf, met anderen, met de maatschappij en haar instituties verbreekt. Iedereen vergelijkt zichzelf met het perfecte ideaalbeeld en moet de beste en meest succesvolle zijn. Deze concurrentiestrijd verhoogt individualisme en wantrouwen naar anderen. Sociale relaties worden instrumenteel ingezet en aangegaan op voorwaarde dat ze iets opbrengen. De nadruk is komen te liggen op het individu dat verantwoordelijk wordt geacht zichzelf te ontplooien en zelfredzaam te zijn. Dit gebeurt best onafhankelijk van anderen want anderen kunnen een bedreiging zijn voor het eigen succes. Verbondenheid is dus niet mogelijk want sociale relaties zijn onveilig. Autonomie zonder verbinding leidt tot eenzaamheid (Detombe, 2021).

Tegelijk legt het liberaal beleid vanuit een top-down machtsrelatie steeds meer en enger gedefinieerde regelgeving, voorwaarden en criteria op. Dit schept een klimaat van onzekerheid, verlies van identiteit, verlies van autonomie en verbondenheid. Dit leidt uiteindelijk tot een crisis in het mentaal welzijn en verklaart de toename van eenzaamheid bij jongeren. Een oplossing draagt P. Verhaeghe door een nieuw paradigma te hanteren dat het spanningsveld tussen autonomie en verbondenheid oplost. Dit ligt in oplossingen waarin 'autonomie in verbondenheid' worden gerealiseerd. Dit kan door uitnodigende plaatsen te creëren die ontmoeting en verbondenheid op een spontane manier faciliteren (Verhaeghe, 2023).

Ook D. De Wachter stelt dat eenzaamheid wordt veroorzaakt door een prestatiegerichte maatschappij waarbij iedereen narcistisch gericht is op zichzelf. Hij stelt dat "de essentie van het bestaan ligt in voor de ander van betekenis kunnen zijn.". "De maatschappij is op zoek naar een nieuw

evenwicht tussen prestatiegericht zijn en welzijn. De essentie is zorgzaam omgaan met elkaar.” (Swinen, 2023, z.p.). Dit sluit sterk aan bij de ‘autonomie in verbondenheid’ van P. Verhaeghe.

Naast jongeren wordt bij ouderen het verband tussen het neoliberalisme, eenzaamheid, verbreking van autonomie en verbinding pijnlijk zichtbaar. Een aantal factoren verhogen het eenzaamheidsrisico bij ouderen zoals pensionering met bijhorend verlies aan contacten en inkomensverlies. Het neoliberaal mens- en maatschappijbeeld is hier toch de dooddoener. Dezelfde markteconomische investeringslogica zoals in het onderwijs deelt de samenleving op in productieve, winstgevende mensen en in op rust gestelde, verlieslatende ouderen.

Ouderen worden slachtoffer van stereotype beeldvorming of ageïsme die hen labelt als een groep die gelijk is aan aftakeling. Ze zijn overbodig, minderwaardig, nutteloos en hun stijgende ouderdom gaat gepaard met stijgende kosten. Sommige ouderen internaliseren dit beeld en gaan zich er naar gedragen. Ze verliezen levenskwaliteit, voelen zich zinloos en perspectiefloos waardoor ze zich terugtrekken. De verbinding met de maatschappij wordt verbroken. Dit kan leiden tot eenzaamheid, depressie en een identiteitscrisis (Baert & Duppen, 2020).

De ouderenzorg is dé sector waar vermarkting en vereconomisering op de spits worden gedreven. Een hallucinant voorbeeld hiervan is de recente oplossing van CM-voorzitter J. Van Gorp voor de betaalbaarheid van de toenemende vergrijzing. Hij stelt voor om euthanasie mogelijk te maken voor ouderen die levensmoe zijn en te weinig levenskwaliteit hebben. De christelijke ziekteverzekering kan zo besparen op de verlieskost van een ‘zinloos leven’ (BRUZZ, 2024). Recent werd ook een voorstel van decreet van minister H. Crevits goedgekeurd dat stelt dat winst maken op ouderenzorg en woonzorgcentra verboden is (Beel, 2024).

Een voorbeeld uit de praktijk van vermarkting en vermaatschappelijking van het sociaal werk via het sociaal probleem van eenzaamheid is: in 2022 luidt de ‘lokreep’ “Deel een koekoekske en #sharetheluve!” van Centrum Algemeen Welzijnswerk (CAW) en koekjesbedrijf LU (CAW_Groep_vzw, 2024). Het doel van deze campagnes is samen eenzaamheid meer onder de aandacht te brengen en mensen aansporen om contact te leggen.

Met dit sociaal engagement wil LU mensen aanzetten tot betekenisvolle relaties en ook het welzijnswerk steunen door deze samenwerking aan te gaan met CAW. LU doneert € 0,50 aan CAW per foto van het eerste koekje uit een LU-koekjespak die men post op sociale media. CAW verantwoordt dit gekregen bedrag om hun beleidsopdracht voor hun werking rond eenzaamheid, buurtgerichte zorg en verbondenheid te versterken (Janssens, 2022). “Het eerste koekje van een pak? Dat is het meest speciale koekje.” (Mondelez, 2023, z.p.). Zo zet LU mensen aan om meer te consumeren en met de campagne #SharetheLUve kans te maken op een verblijf in Center Parcs. Zo belanden we in de instrumentalisering van sociaal werk i.f.v. een kapitalistisch verdienmodel en het commercialiseren van een sociaal probleem zoals eenzaamheid.

Het effect van de neoliberalisering op eenzaamheid bij ouderen is zichtbaar in het ouderenbehoefte-onderzoek van N. De Witte en D. Verté (2022). Over de periode 2004 tot 2021 is eenzaamheid het sterkst gestegen bij ouderen in de laagste inkomenscategorie, bij sociaal huurders en bij laagst geschoolden. 60-plussers die sociaal huren melden het vaakst ernstige eenzaamheidsgevoelens en hun aandeel is over deze periode gestegen. Ernstige en matige eenzaamheid is hoger bij de groep 60 tot 69-jarigen dan bij de 70-plussers. Ondanks de impulsen vanuit het beleid over deze periode met buurtgerichte initiatieven en zorgzame buurten tonen deze cijfers dat eenzaamheid kwetsbare ouderen nog meer treft (De Witte & Verté, 2022). Oplossingen voor eenzaamheid en gemis aan verbondenheid binnen het neoliberaal beleid reproduceren dus weer crisissen in mentaal welzijn.

In het hogergenoemd onderzoek 'Kinderen en jongeren onder druk' wordt gesteld dat alle interventies i.h.k.v. het mentaal welzijn doorheen alle leeftijden gericht moeten zijn op het verhogen van vriendschap en verbondenheid. In het panelgesprek, volgend op de presentatie van het onderzoek, wordt gesteld dat alle jongeren nood hebben aan verbondenheid en dat hoeft niet uitsluitend met leeftijdsgenoten te zijn. Jongeren uit kwetsbare omgevingen en met een kwetsbaar netwerk hebben ankerpunten nodig om verbinding te herstellen. Die verbinding kan met hulpverleners, burens, leerkrachten, e.a. zijn. Er moet gezocht worden hoe een gezonde groeiomgeving of community gecreëerd kan worden waarmee jongeren zich kunnen verbinden (Bruffaerts, 2024).

Uit bovenstaand ouderenbehoefteonderzoek blijkt dat ouderen die in een alternatieve woonvorm verblijven zoals intergenerationeel wonen, groepswonen, kangoeroewonen, e.a. het minst eenzaam zijn. Uit verschillende onderzoeken blijkt dat er bij ouderen een stijgende vraag is naar innovatieve of alternatieve woonvormen (Vlaamse_Ouderenraad, 2023). In een publicatie van de Koning Boudewijnstichting naar wat ouderen willen m.b.t. hun woonomgeving van de toekomst, stellen zij vier waarden centraal nl. autonomie (zelf kunnen beslissen), participatie (mee kunnen bepalen hoe de omgeving functioneert), in verbinding leven met anderen en zeker niet alleen met mensen die even oud zijn en wensen kunnen waarmaken (Koning_Boudewijnstichting, 2022).

Besluit

In deel 2 is aangetoond dat oplossingen door het neoliberale beleid voor de crisissen in de sectoren onderwijs, wonen, jeugdhulp en op het mentaal welzijn nog meer crisissen reproduceren. Dit leidt tot verzetacties van jongvolwassenen in escalatiepatronen door een top-down machtsrelatie veroorzaakt. Deze jongvolwassenen leven in een klimaat van onzekerheid, verlies van identiteit, autonomie en verbondenheid. Dit geldt ook voor de jonge ouderen.

Beide doelgroepen hebben nood aan autonomie in verbondenheid in deze samenleving. Een liberaal, kapitalistisch, individualistisch mens en maatschappijbeeld vanuit Oude Autoriteit kan niet aan deze nood voldoen. Dit vraagt een sectoroverschrijdende samenwerking over alle beleidsdomeinen en niveaus heen binnen de mindset Nieuwe Autoriteit. In deel 3 wordt de brug gelegd naar het woonconcept Maison Segal vanuit Nieuwe Autoriteit.

3 Woonconcept Maison Segal

Kan de overlevingsmodus van jongvolwassenen hersteld worden naar leven met perspectief? in het woonconcept Maison Segal, gedragen vanuit Nieuwe Autoriteit

Maison Segal is een kleinschalige woonvorm die twee doelgroepen verbindt vanuit Nieuwe Autoriteit. Als eerste wordt er gefocust op de doelgroep jongvolwassenen tussen 20 jaar en 30 jaar. Uit literatuurstudie, onderzoek en praktijkervaring van deel 1 en 2 blijkt dat een groep jongvolwassenen zowel met als zonder hulpverleningsgeschiedenis in overlevingsmodus verkeert zonder een toekomstperspectief te hebben. Daarbij vinden ze geen aansluiting bij het bestaande hulpverleningsaanbod. Hierdoor blijven er nog te veel jongvolwassenen tot 30 jaar letterlijk en figuurlijk in de kou staan met een doodlopend spoor.

In deel 3 wordt beschreven hoe Maison Segal vanuit Nieuwe Autoriteit de overlevingsmodus van jongvolwassenen herstelt naar leven met perspectief. De tweede doelgroep zijn jonge ouderen tussen

60 jaar en 70 jaar. Zij vormen samen met de hulpverlener het dorp zodat de jongvolwassenen veilig kunnen groeien.

3.1 Doelgroep jongvolwassenen tussen 20 jaar en 30 jaar

Op basis van casuïstiek 'Casus uit de praktijk 2 en 3', gekoppeld aan het onderzoek van deel 1 en 2 wordt de doelgroep jongvolwassenen van Maison Segal beschreven.

Casus uit de praktijk: doodlopend spoor met hulpverleningsgeschiedenis

Een jongen met GES+ problematiek stroomt door vanuit een leefgroep naar kamertraining en zo naar de studiowerking van een MFC. Deze jongen worstelt al een zeer lange tijd met suïcidale gedachten. Vanaf het moment dat hij in de studio intrekt, begint hij te experimenteren met allerlei drugs. Ook laat hij zijn individuele begeleider (IB) niet toe in zijn studio waardoor ondersteuningskansen verloren gaan. Deze passieve copingstrategie leidt ertoe dat hij op een bepaald moment 1 week wordt geschorst. Zijn IB geeft hem flyers mee van daklozenopvang en voedselbedelingen want deze jongen staat nu letterlijk op straat. Hij kan dan een paar dagen op de sofa slapen van een verre kennis.

Hij beschouwt zijn toekomst als op voorhand al verloren want hij weet dat zijn traject op het einde van die maand afloopt. Wanneer hij na die week terug wordt toegelaten in zijn studio, neemt hij een overdosis slaappillen. Die ene week is ten slotte een voorproefje op het echte leven buiten de jeugdhulp. Deze 21-jarige jongen heeft geen toekomstperspectief en staat alleen in de wereld zonder positief ondersteunend netwerk. Deze rups heeft geen kans gekregen om zich te ontpoppen tot een vlinder door alle uitsluitingsmechanismen van het falend neoliberal beleid (Janssens, Casus uit de praktijk 2, 2024).

Casus uit de praktijk: voorbij de overlevingsmodus zonder hulpverleningsgeschiedenis

T. is een gevoelige jongen en waarschijnlijk hoogsensitief maar weet niet hoe hij zijn gevoelens aan iemand kenbaar kan maken. In het schrijven van gedichten en teksten vindt hij een manier om op dat eigenste moment opluchting te vinden. Deze teksten laat hij aan niemand lezen waardoor hij veel piekert. Vermoedelijk is T. een jongere met AD(H)D dat niet gediagnosticeerd is waardoor hij als de goedlachse grappenmaker de gekste gezichten trekt en een zelfverzonnen dansje opvoert.

Hij woont samen met zijn twee zussen, zijn broer en ouders in een eigen middenklasse rijhuis in de Voorkempen. Zijn vader is een militair met leidinggevende functie en zijn moeder is een maatschappelijk werker in de ouderenzorg bij een openbare dienst. Volgens de autoritaire opvoedingsstijl van de vader moet je kinderen hard maken door hard te zijn, geen liefde tonen en al zeker niet knuffelen. T. heeft nooit van zijn vader gehoord dat hij trots op hem is en hem graag ziet. T.'s moeder laat naar de buitenwereld uitschijnen dat haar gezin perfect is. Zo sociaal en zorgzaam zij is op haar werk, zo koel en afstandelijk is ze in huis.

De ouders eisen dat wanneer de kinderen naar het middelbaar gaan, ze in het ASO starten. T.'s brussen hebben alle drie een ASO diploma en hebben na het middelbaar verder gestudeerd. T. daarentegen werkt graag met zijn handen waardoor hij geen interesse heeft in een theoretische richting in het ASO. Tegen de wensen van zijn ouders in kiest hij voor zijn passie om lassen te volgen in BSO. Thuis geven zijn ouders er niet om en gaat al hun aandacht naar de goede cijfers van de brussen. T.'s schoolwerken belanden in de tuinschuur om in een hoekje enkel stof te vergaren en vergeten te worden.

Door deze ongelijke behandeling thuis verandert T.'s gedrag ook op school. Hij wordt opstandig, luistert niet meer naar de leerkrachten en begint ruzie te maken met klasgenoten. T. komt af en toe

stoned naar de les waardoor hij niet kan werken en uit de les wordt gezet. De leerkrachten handelen vanuit een oude autoriteit. Hun visie en omgang met leerlingen zoals T. met (een vermoeden van) AD(H)D leidt naar een verstoorde binding en escalatie. T. voelt zich dus ook op school niet ondersteund. Na de schorsing uit de les gaat hij ijsberen in de gang. Dit tart zijn geduld en dus verlaat hij het schoolgebouw tegen de regels in. Hij pakt de bus en gaat naar zijn thuisgemeente om te chillen in een parkje. Hij wacht tot het tijdstip waarop hij normaal gezien thuis zou komen van school om effectief thuis te komen.

T. kan het goed vinden met zijn neef die even oud is. Op hun 14 jaar roken ze enkel 's avonds een joint maar dat evolueert al snel naar verschillende keren per dag. Ze vormen samen met andere jongeren een vriendengroep met het imago van 'stoere, beruchte jongeren'. In deze subcultuur leunen een vijftal jongeren tegen een gevel die joints aan het roken zijn en voorbijgangers uitlachen/uitdagen. Om 'erbij te horen' zet T. een façade op als een stoere gast die voor niets of niemand bang is.

Als T. bijna 15 jaar is, is hij ooggetuige van onvrijwillige doodslag in zijn schoolcontext. De school contacteert alle ouders van de betrokken leerlingen. T. krijgt wederom geen gepaste steun van zijn ouders. Hij kan het trauma niet alleen verwerken en als coping strategie rookt hij heel de dag door joints. Hij gaat meer niet dan wel naar school waardoor op het einde van het jaar zal blijken dat hij zijn jaar zal moeten overdoen. Wanneer de vader dit te horen krijgt, verliest hij al snel zijn zelfcontrole waardoor hij T. in zijn gezicht slaat. Op momenten zoals deze leert T. dat hij de situatie kan vermijden door weg te lopen van huis met of zonder toestemming van zijn ouders. Met of zonder vrienden trekt hij de straat op. Als hij maar weg is van huis want op deze manier vindt hij rust en vrede in zijn 'alien-zijn'.

Het horen dat hij niets waard is, internaliseert T. en het incasseren van slaag is hij al zo gewoon dat niets hem nog kan schelen. Hij heeft niets dus hij kan niets verliezen waardoor hij op zijn 15 jaar samen met zijn vrienden experimenteert met harddrugs. T. en zijn vrienden belanden in discotheken met valse passen. Daar neemt hij meerdere XTC-pillen op een nacht. De feestjes eindigen vaak door vechtpartijen en razzia's door politie.

Als ze rond hun 16 jaar een bepaalde tijd toegangsverbod hebben in de discotheken, breken de vrienden binnen in kraakpanden waar ze spullen vernielen en graffiti op muren spuiten. Wanneer burens dit zien en naar politie bellen, belanden ze hooguit een uur op het politiekantoor. Dit is de eerste keer dat T. in aanraking komt met een gerechtelijke instantie.

In het vijfde middelbaar wordt T. 18 jaar. Door de verzuurde relatie van de leerkrachten naar T. toe en het zittenblijven is hij schoolmoe. Als hij dan 18 jaar wordt, zet zijn vader hem uit huis. De combinatie van de schoolmoeheid en de uithuiszetting door zijn vader verplichten T. definitief te stoppen met school en te gaan werken. Vanaf dat moment heeft T. geen contact meer met zijn ouders en brussen.

Zijn delinquent gedrag lijkt af te nemen tot die ene bewuste nacht. Hij spreekt dan af met een oude schoolvriend. Ze dwalen 's nachts rond in de straten van Antwerpen onder invloed van cocaïne. Ze breken in auto's in, neuzen wat rond en stelen spullen uit die auto's. Plots stopt een politiecombi naast de auto waar ze op dat moment in zitten. De politieagenten bevelen de vrienden uit de auto te stappen. Ze worden geboeid met de politiecombi weggevoerd naar het politiekantoor voor verhoor. Na vierentwintig uur worden ze vrijgelaten, wetende dat deze zaak nog voor de rechter zal verschijnen.

De rechter van de Correctionele rechtbank spreekt in 2007 volgend vonnis uit: voorwaardelijke gevangenisstraf van 3 jaar met probatie-uitstel en een geldboete van € 10.000. Daarbij probatie onder begeleiding van een justitie assistent voor schuld bemiddeling voor afbetaling geldboete en

afbetaling schade aan auto's. De woorden van de rechter "eigenlijk had ik u in de gevangenis willen plaatsen maar door de overbevolking heeft u geluk dat ik dat niet doe!" zijn in T.'s geheugen gegrift.

T. is op dat moment werkloos en heeft geen diploma. Zijn vriendengroep bestaat uit junkies die geen goede raad te bieden hebben. Hij woont op een kleine zolderruimte die verhuurd wordt door een huisjesmelker. Wanneer zijn huurcontract afloopt, kan hij zich deze zolderruimte niet meer permitteren door de schuldenberg. Hierdoor wordt hij 8 maanden een sofaslaper tot hij een betaalbare studio vindt van 20 m² bewoonbare ruimte zonder aansluiting voor een wasmachine.

Hij is heel zijn leven door anderen negatief gedetermineerd wat geleid heeft tot delinquent gedrag. Hierdoor verliest hij zijn zingeving en heeft hij geen perspectief meer. De enige manier om zichzelf te determineren, zonder aangereikte handvaten van hulpverlening en zonder steunnetwerk, is zichzelf ontmenselijken. In 2012 besloot de 23-jarige T. om zichzelf te beroven van het leven. Hij heeft niet de handvaten aangereikt gekregen om een uitweg te vinden uit zijn duisternis. In zijn afscheidsbrief schreef hij dat zijn beslissing vast stond en dat het beter was op deze manier (Janssens, Casus uit de praktijk 3, 2024).

Equifinaliteit

Deze twee jongvolwassenen zijn gestart op verschillende beginpunten nl. met en zonder hulpverleningsgeschiedenis. Het geweld van de neoliberale, kapitalistische, individualistische maatschappij of Oude Autoriteit, leidt hen tot één en hetzelfde eindpunt nl. geen toekomstperspectief. Ze hebben beiden geen diploma doordat ze zijn uitgesloten door het onderwijs. Hierdoor hebben ze geen of een zeer laag inkomen. Ze hebben geen steunend netwerk en geen thuiscontext waar ze ondersteuning kunnen krijgen. Door mentale problemen door allerlei uitsluitingsmechanismen worden ze verslaafd aan (illegale) drugs of belanden in de criminaliteit. Hierdoor creëren ze een schuldenberg die ze moeten afbetalen via budgetbeheer. Door al deze ellende vinden ze geen geschikte woonst waardoor ze sofaslapers worden. Ze eindigen beiden op doodlopend spoor al dan niet voorbij de overlevingsmodus.

3.2 Doelgroep jonge ouderen tussen 60 jaar en 70 jaar

Jonge ouderen worden dikwijls foutief voorgesteld als één homogene groep. Daarbij bestaat er geen consensus over wanneer men 'oud' is. Dé groep 'ouderen' bestaat dus niet, nochtans bestaat er wel een bepaald stereotiep beeld over hen. Jonge ouderen worden systematisch uit onze maatschappij geweerd, zeker vanaf hun (vervroegde) pensionering. De hulpverlener in het woonconcept Maison Segal haalt bij deze doelgroep ook zoveel mogelijk ageïsme labels weg.

De Vlaamse ouderenraad heeft in 2019 de vraag "Hoe kijk jij naar ouder worden?" aan deze doelgroep gesteld. Liliane vertelt: "Mijn kinderen denken dat ik bepaalde zaken niet meer kan en nemen me, goedbedoeld, dingen uit handen. Of ze vertellen me sommige dingen niet, omdat ze me willen sparen. Ik wil mijn eigen beslissingen kunnen maken." Hervé zegt dat hij een verdediger is van de jeugd: "Ik kan echt uren luisteren naar mijn 4 kleinkinderen en hun vrienden. We praten over problemen op school, liefjes, vrienden, ... Ik hoop dat ze op dezelfde manier oud kunnen worden als ik." (Vlaamse_Ouderenraad, 2019).

Mensen hebben vanaf hun 60 jaar nog steeds ongeveer 20 tot 25 jaar actief leven voor de boeg. Maison Segal maakt actief ouder worden mogelijk waardoor ze sociaal en cognitief actief kunnen blijven. Zo ontdekken ze zelf opnieuw wie ze willen, durven en kunnen zijn als jonge ouderen. Door actief ouder worden in het dorp Maison Segal kan hun individuele ontwikkeling en zelfactualisatie mogelijk gemaakt en ondersteund worden.

3.3 Probleemstelling: zwakke mensen creëren harde tijden

"Harde tijden creëren sterke mensen. Sterke mensen creëren goede tijden. Goede tijden creëren zwakke mensen. En zwakke mensen creëren harde tijden." (Hopf, 2011-2024). De neoliberale, kapitalistische, individualistische en dus zwakke maatschappij creëert harde tijden voor deze jongvolwassenen die al in een kwetsbare positie staan. Het beleid ageert vanuit Oude Autoriteit waarbij het gezag is doorgeschoten naar een verticale top-down macht. In deel 1 en 2 is aangetoond dat dit leidt naar escalatiepatronen in crisissen, polarisatie, wantrouwen en de verbreking van verbinding met de maatschappij, instituties en zichzelf.

Neoliberaal, kapitalistisch, individualistisch mens en maatschappijbeeld = Oude Autoriteit	Gevolgen voor de individuele mens
Is een anonieme, intransparante oligarchie	Machteloosheid en perspectiefloosheid
Heeft winstmaximalisatie als doel op een zo kort mogelijke termijn	Rechten worden 'verhandelbare' producten = verlies aan sociale grondrechten
Meritocratisch beloningssysteem polariseert in winnaars en verliezers	Sociale stratificatie, ongelijkheid en discriminatie
Legt eenzijdig en steeds meer en zwaardere regels en voorwaarden op	Uitsluitingsmechanismen door instanties
Controleert vanuit top-down positie i.f.v. in het gareel lopen	Verbreekt verbinding en sociale netwerken en solidariteit
Straft en legt eenzijdig maatregelen op	Wantrouwen
Laat geen ruimte om fouten te mogen maken	Verlies van autonomie, engagement en perspectief
Laat geen inspraak toe en pleegt symbolisch geweld	Verzetsacties en gevoel van zinloosheid met een escalatiepatroon tot gevolg
Installeert, bestendigt en reproduceert het mattheuseffect en het individueel schuldmodel	Self fulfilling prophecy en labeling
Doet pogingen tot oplossingen en herstel binnen het kader dat initieel de problemen heeft veroorzaakt	Escalatiepatronen in crisissen
Trauma	

Het onderzoek 'Polarisatie onder jongeren' van het Nederlands Jeugdinstituut, een nationaal kenniscentrum over opgroeien, legt de harde waarheid bloot. Jeugdprofessionals ervaren dat jongeren de overheid wantrouwen. Deze jongeren zijn gefrustreerd, wanhopig en voelen zich triestig waardoor ze geen toekomstperspectief meer hebben. Zij zijn misnoegd door de instanties en voelen zich in de steek gelaten en niet gehoord door de overheid (Ministerie_van_SZW & NJi).

De verhouding tussen de jeugd en de overheid lijkt wel een slecht huwelijk dat gedoemd is te mislukken. Al jaren lijkt de overheid een blinde vlek te hebben voor de noden en behoeften van de jeugd [...] (Jongeneel, 2023).

In het verleden beweegt de polarisatie binnen de samenleving vooral horizontaal waarbij bijvoorbeeld meerderheidsgroepen geen vertrouwen hebben in minderheidsgroepen. De polarisatie beweegt nu verticaal waardoor er een nieuwe subcultuur ontstaat. Deze subcultuur wordt vertegenwoordigd door jongvolwassenen uit alle lagen van de samenleving en over landsgrenzen heen.

3.4 Relatie – en herstelgebaren: van de hulpverlener naar de jongvolwassene

Deze jongvolwassenen, met of zonder hulpverleningsgeschiedenis, verzetten zich vanuit wantrouwen tegen de zwakke beleidsmakers omdat de verbinding verbroken is door het symbolisch geweld. Hun verzet uit zich in de drie reactiewijzen op gevaar. Ze vluchten in drank en drugs of ze zijn gewelddadig t.o.v. andermans bezittingen of ze bevriezen in de status van apathie t.o.v. alles en iedereen. Zij ervaren dit als harde tijden waar ze sterker willen uitkomen. Om deze jongvolwassenen te versterken zodat ze hun kracht vinden, moet er eerst een herstelgebaar komen vanuit de maatschappij. Het echt luisteren naar wat zij te zeggen hebben, is de start van het herstelgebaar. Als de jongvolwassenen ervaren dat ze gehoord worden door de hulpverlener en het gevoel krijgen dat ze er wel toe doen, zullen ze dit aanvoelen als een herstelgebaar.

De hulpverlener en zijn steunnetwerk van Maison Segal de-escaleren de situatie waarin de jongvolwassenen zitten. Vanuit de state of mind Nieuwe Autoriteit haalt de hulpverlener de jongvolwassenen uit hun vlucht-, vecht- of bevroes reacties d.m.v. relatie- en herstelgebaren. Wanneer de jongvolwassenen voelen dat zij mens zijn die durven hun doelen te dromen, hebben zij de eerste stappen gezet naar leven met perspectief. Het dorp Maison Segal is een zeer krachtig, veilig betrouwbaar en transparant steunnetwerk voor de jongvolwassenen. Dit steunnetwerk biedt mogelijkheid tot connectie in plaats van correctie.

3.5 Steunnetwerk en hun aanwezigheid

Tot op heden zijn er enkel korte termijn woontrajecten van tien weken tot twaalf maanden waarin de jongvolwassenen autonoom moeten functioneren in het algemeen dagelijks leven (ADL) en tegelijk een netwerk moeten opbouwen. Deze opgelegde, schizofrenerende taak veroorzaakt machteloosheid en perspectiefloosheid met een identiteitscrisis en een zoveelste trauma tot gevolg.

De kleinschalige woonvorm Maison Segal is het dorp dat de gemeenschap symboliseert. Maison Segal, gedragen vanuit Nieuwe Autoriteit creëert op een ongedwongen manier spontane contacten op onvoorspelbare momenten. Dit is mogelijk zonder dat de jongvolwassenen de verplichting hebben 'sociaal' te zijn. De hulpverlener laat de jongvolwassenen pas los als 'de Big 5' verwezenlijkt zijn. De Big 5 worden beschreven in deel 3.7.

Maison Segal biedt aan jongvolwassen kandidaat-huurders een tiny house als woonvorm aan zonder korte termijn voorwaarden en zonder eisen als selectie criterium. Er is bewust gekozen om deze jongvolwassenen een eigen 'thuis' te geven zonder verplichting om (weer) gemeenschappelijk te wonen.

Jonge ouderen willen net wel samenwonen om eenzaamheid te voorkomen maar met de mogelijkheid toch autonoom te blijven functioneren in het ADL. Ze willen niet verbonden zijn vanuit eventuele zorgnoden maar vanuit het recht als mens op een kwaliteitsvol bestaan. Maison Segal biedt intergenerationeel wonen aan zoals deze jonge ouderen vragen, beschreven in deel 2.4. Zo kunnen zij ook op een ongedwongen manier participeren hoe zij dat willen in het dorp Maison Segal. Deze jonge ouderen krijgen hun zelfbeschikking terug omdat ze kunnen blijven dromen en hun passies waarmaken.

Beide doelgroepen leren elkaar steeds beter kennen op bewonersvergaderingen. In de vergaderingen bepalen zij de activiteiten die ze graag doen. De hulpverlener in Maison Segal organiseert niet de zoveelste bingo of voetbaltoernooi die beide doelgroepen beu zijn. De hulpverlener luistert naar hun stem om hun wensen te realiseren en ondersteunt hen bij de concretisering in activiteiten. Op deze

manier ontdekken ze raakvlakken bij elkaar waardoor een veilige verbinding ontstaat. Deze wederkerige echtheid maakt dat beide doelgroepen terug veerkracht en zingeving vinden.

Wanneer de jonge ouderen in hun kracht komen te staan, vormen zij samen met de hulpverlener het dorp zodat de jongvolwassenen veilig kunnen groeien. De jonge ouderen zien hoe de jongvolwassenen groeien. Zo geven de jongvolwassenen op hun beurt waardering en zinvolheid terug aan de jonge ouderen. De hulpverlener voelt zich ook in zijn kracht door het steunnetwerk dat de jonge ouderen geven aan hem.

Maison Segal, het dorp in de stad of gemeente vormt de veilige cocon waarin elke bewoner elkaar kent en elke bewoner kent de hulpverlener. Hier kunnen echte (intergenerationele) gesprekken plaatsvinden 'tussen de soep en de patatten'. De jongvolwassenen helpen de jonge ouderen met die ene app op hun smartphone en de jonge ouderen helpen de jongvolwassenen hoe ze de bechamelsaus niet laten klonteren. Deze kwaliteitsvolle contacten kunnen een sterke buffer zijn tegen ageïsme en allerlei labels.

De hulpverlener in Maison Segal kijkt samen met elke bewoner welke steunnetwerken er al dan niet bestaan buiten Maison Segal. Deze worden mogelijk gemaakt, versterkt en bestendigd waar nodig en gewenst. De hulpverlener vormt de brug van de bewoners naar contacten buiten Maison Segal. Deze sectoroverschrijdende contacten zijn particulieren, profit en non-profit organisaties. Zo kan elke bewoner op zijn eigen tempo en manier werken aan zelfrealisering in autonomie in verbondenheid.

3.6 Transparantie: de hulpverlener geeft de jongvolwassene een centrale stem

De hulpverlener in Maison Segal kan niet op tegen de anonieme beleidsmakers, laat staan dat de jongvolwassenen dat kunnen. Doordat de hulpverlener naar de stem van de jongvolwassenen luistert, creëert hij een draagvlak voor de hulpkreten van deze jongvolwassenen naar de beleidsmakers toe. Deze jonge mensen staan aan het begin van hun leven maar hebben geen perspectief meer. Wat is er nodig zodat deze jongvolwassenen uit hun overlevingsmodus kunnen stappen en terug zingeving vinden om graag te leven?

Het woonconcept Maison Segal wordt niet ontworpen vanuit een ivoren toren door iemand die denkt te weten wat deze jongvolwassenen nodig hebben. Zo ontstaat er anders weer een zoveelste labeling voor deze jongvolwassenen, nl. 'NEET-jongeren' (Not in Education, Employment or Training) (Onderwijs_en_Vorming, z.d.). Maison Segal wordt ontworpen vanuit de hulpkreten van de

jongvolwassenen. De hulpverlener in het woonconcept Maison Segal haalt zoveel mogelijk labels van de jongvolwassenen weg zodat ze zelf weer ontdekken wie ze willen, durven en kunnen zijn. Dit kan enkel als de hulpverlener vanuit zorgethiek handelt: iedereen heeft recht op een menswaardig bestaan en men is niet het probleem, wel is hun stem net de oplossing.

Deze zorgethiek bestaat uit drie onlosmakelijk verbonden componenten: eerst moeten de sociale grondrechten verzekerd zijn nl. recht op arbeid en vrije beroepskeuze, sociale zekerheid, bescherming van de gezondheid en sociale, medische en juridische bijstand, behoorlijke huisvesting, bescherming van een gezond leefmilieu, recht op culturele en maatschappelijke ontplooiing en recht op onderwijs. Ten tweede is er de individuele bestaansethiek die zelfbeschikkingsrecht mogelijk maakt zodat men zelf deze sociale grondrechten kan invullen. Ten derde gaat de hulpverlener vanuit wederkerige zorgethiek in verbinding met de doelgroep om hun stem te horen over de invulling van bovenstaande grondrechten om deze samen met hen te verwezenlijken (Bonte, et al., 2021). Daarnaast wordt er gefocust op het einddoel met korte en lange termijn tussendoelen en niet op hindernissen.

De jongvolwassenen kunnen enkel perspectief vinden als hun primaire behoeften verzekerd zijn. Deze primaire behoeften heeft A.H. Maslow uitgeschreven in zijn motivatie-theorie (1943). De jongvolwassenen krijgen 'eigenaarschap' over hun tiny house waarin zij op hun tempo tot rust kunnen komen. Zij moeten niet meer piekeren waar ze die nacht kunnen slapen. Ze kunnen zich bevrijden van al het 'moeten' en 'angst voor sancties' doordat de hulpverlener hen hiervoor de ruimte geeft.

De hulpverlener kijkt niet van achter een vergrootglas naar hen maar wel vanuit waakzame zorg. De hulpverlener blijft nabij aanwezig. Hierdoor hebben de jongvolwassenen de zekerheid dat de hulpverlener er voor hen is wanneer zij hem nodig hebben. Nabijheid betekent ook dat de jongvolwassenen niet enkel de naam van de hulpverlener kennen maar ook persoonlijke dingen. De jongvolwassenen zijn voor de hulpverlener geen dossier meer. De hulpverlener is niet meer de zoveelste hulpverlener maar wordt een hoopverlener.

Deze lichamelijke en psychische veiligheid geeft zekerheid zodat de jongvolwassenen uit de overlevingsmodus naar leef-modus kunnen gaan. Wanneer de primaire behoeften vervuld zijn, kunnen de jongvolwassenen ongedwongen in verbinding gaan met andere bewoners in het woonconcept Maison Segal. Dit sociaal contact kan met andere jongvolwassenen en/of met de jonge ouderen en andere personen uit hun netwerk.

3.7 Zelfcontrole: de jongvolwassene neemt met perspectief zijn leven in eigen handen

In tegenstelling tot Oude Autoriteit die niet luistert naar de stem van de jongvolwassenen, vertrekt Nieuwe Autoriteit net wel vanuit hun noden en wensen. De jongvolwassenen merken dat de hulpverlener respect toont zonder te oordelen. Ze ervaren dat de hulpverlener niet in hun plaats invult wat ze al dan niet moeten doen of denken. Op deze manier draagt de hulpverlener de state of mind van Nieuwe Autoriteit over naar de jongvolwassenen. Door deze transparante houding worden ze veilig ondersteund en betrouwbaar gevoed om te vinden wie ze willen zijn als vlinder. Wanneer ze zich er klaar voor voelen als volgroeide vlinder, vliegen ze uit. Vol zelfvertrouwen tonen ze al hun pracht aan de wereld. Wat jongvolwassenen willen, die de jeugdhulp verlaten, uit de bevraging van SOS Kinderdorpen en vzw Cachet is:

[...] deze jongeren vragen maar één ding, zoveel mogelijk kunnen opgroeien als andere jongeren. Op een plek waar ze "thuis" mogen komen, waar ze zichzelf mogen zijn, met mensen om hen heen die er onvoorwaardelijk voor hen zijn, die geloven in hun kunnen en hen niet altijd zien als probleemjongeren met een dossier. En die hen op hun 18 ook niet

bruusk loslaten, maar met hen nog een eind mee stappen om gaandeweg op eigen benen te kunnen staan (SOS_Kinderdorpen_België & Cachet_vzw, z.d., p. 12).

Hun wensen sluiten aan bij wat jongvolwassenen willen uit de bevraging van Movisie. Het Nederlands kennisinstituut Movisie en andere organisaties geven in juni 2023 jongvolwassenen een centrale stem. Deze jongvolwassenen geven antwoorden over wat zij belangrijk vinden in de ondersteuning en groei naar volwassenheid. Ze vertellen wanneer en op welke manier ze door wie ondersteuning willen krijgen bij welke levensdomeinen. Hun visie vertaalt zich duidelijk in tien leidende principes (Movisie, 2023):

1. Laat mij pas los als de belangrijkste zaken geregeld zijn: de Big 5
2. Help mij praktische dingen te regelen, help mij te doen
3. Help mij verantwoordelijkheden nemen en keuzes maken
4. Geef mij de tijd en ruimte die ik nodig heb
5. Sta naast mij, niet boven of tegenover mij
6. Laat mij de baas over mijn eigen leven zijn
7. Werk positief, kijk naar mijn gehele leven en mijn talenten
8. Ik heb veiligheid en steun van mensen om mij heen nodig, die op verschillende manieren iets voor mij betekenen
9. Help mij om op tijd te denken en te werken aan mijn toekomst en sluit aan op mijn tempo
10. Bied doorlopende steun die aansluit bij wat ik nodig heb en wat voor mij belangrijk is, onafhankelijk van leeftijd (Movisie, 2023, z.p.)

Vanuit de Nieuwe Autoriteit mindset worden de jongvolwassenen als de expert beschouwd over de tools die ze nodig hebben om te vinden wie ze willen zijn als vlinder. Maison Segal kan pas een veilige en betrouwbare cocon zijn als de hulpverlener aan de slag gaat met de tien principes op organisatieniveau. Daarnaast moeten deze principes samen met de jongvolwassenen op individueel niveau uitgewerkt zijn vooraleer de jongvolwassenen pas echt op hun maat en tempo ondersteund en begeleid kunnen worden. Wanneer de jongvolwassenen instromen in Maison Segal krijgen ze even de tijd om zich te installeren in hun tiny house en tot rust te komen. Wanneer de jongvolwassenen er klaar voor zijn, maken ze samen met de hulpverlener hun toekomstplan op. De jongvolwassenen kunnen in Maison Segal blijven tot hun toekomstplan geen plan meer is maar realiteit is geworden.

De hulpverlener blijft aanwezig in het groeiproces van de jongvolwassenen. Deze aanwezigheid kan verschillende vormen aannemen. Aanwezigheid kan betekenen dat de jongvolwassenen en de hulpverlener samen zaken uitzoeken of doen. Wanneer de jongvolwassenen al meer zelfstandig zaken op orde kunnen brengen, zal de hulpverlener op afstand aanwezig zijn om nog een oogje in het zeil te houden. Hierdoor garandeert de hulpverlener een stabiele en kwalitatieve ondersteuning op maat. Zo doet de hulpverlener ook het eerste relatiegebaar naar de jongvolwassenen toe. Op deze manier staat de hulpverlener niet boven de jongvolwassenen maar naast hen. Dit is tevens ook één van de tien leidende principes: **“Sta naast mij, niet boven of tegenover mij.”** De jongvolwassenen leggen uit hoe ze willen dat de hulpverlener met hen omgaat:

Werk met mij in gelijkwaardigheid, vanuit openheid, eerlijkheid en vertrouwen. Wees duidelijk, spreek de waarheid en denk met mij mee. Neem mij serieus. Werk vanuit je hart en met gevoel, van mens tot mens. Ik wil nabijheid voelen. Geen 9 tot 5 mentaliteit of dat hulpverleners alleen maar dingen uit boekjes doen (Movisie, 2023, principe 5).

Bij principe 2 en 4 is het zeer belangrijk dat de hulpverlener geen hokjesdenker is. Wanneer jongeren achttien jaar worden, gaan er deuren van de hulpverlening dicht maar tegelijk gaan er ook verschillende deuren open. Het is de verantwoordelijkheid van de hulpverlener om de jongvolwassenen goed te gidsen naar de voortgezette jeugdhulp of volwassenenhulpverlening. Er is

geen reden om als hulpverlener in paniek te slaan als hij zelf het ingewikkeld hulpverleningssysteem niet begrijpt.

Het is dan belangrijk om transparant te blijven door dit te zeggen tegen de jongvolwassenen en samen op zoek te gaan naar antwoorden. Dit proces geeft aan de jongvolwassenen de boodschap dat samen leren zoveel leuker is dan alleen. **“Help mij praktische dingen te regelen, help mij te doen.”** en **“Geef mij de tijd en ruimte die ik nodig heb.”** vragen jongeren in de brochure van Movisie.

Als je 18 wordt verandert er zoveel. Je moet zoveel regelen. Ik zie dan door de bomen het bos niet meer. Help mij het overzicht te krijgen en help mij dingen aan te pakken, te doen! Zelfs professionals weten de weg vaak niet. Als je het dan persoonlijk zwaar hebt is het echt veel gevraagd om zelf de weg te zoeken en op koers te blijven (Movisie, 2023, principe 2). Het systeem is te ingewikkeld, de regels zitten in de weg. Kijk naar wat ik nodig heb en niet naar waar ik op basis van mijn leeftijd recht op heb (Movisie, 2023, principe 4).

Hier staat het 1^e principe centraal: **“Laat mij pas los als de belangrijkste zaken geregeld zijn.”** Bij dit principe vertellen de jongvolwassenen bij welke levensdomeinen ze ondersteuning willen krijgen.

Stop de hulp pas als de vijf belangrijkste zaken op orde zijn. De Big 5 zijn ‘support’, ‘wonen’, ‘school en werk’, ‘inkomen’ en ‘welzijn’. Draag de hulp pas over wanneer dit voor mij passend is, zodat ik deze vijf zaken verder op orde krijg. Er is een overkoepelend plan nodig, maar ook kleine stapjes gericht op alle vijf gebieden (Movisie, 2023, principe 1).

De ‘Big 5’ zijn geïntegreerd in het toekomstplan van de jongvolwassenen zodat ze van overlevingsmodus naar leef-modus kunnen gaan. De ‘Big 5’ moeten niet tegelijk in vervulling gaan maar ze zijn wel gekoppeld aan korte of lange termijn doelen. Het support of het steunnetwerk bestaat op korte termijn uit minstens één volwassene die er altijd voor de jongvolwassene is en waarop hij kan rekenen. Dit kan de hulpverlener zijn, vrienden en/of familie. Daarnaast kan mettertijd op middellange of lange termijn een jonge oudere of een buur buddy worden van de jongvolwassene. De jongvolwassenen wonen elks in een tiny house op het domein van Maison Segal waar ze voor langere tijd kunnen blijven. Deze periode kan opgenomen zijn in het toekomstplan maar dit is geen vereiste.

De jongvolwassenen studeren of hebben werk. Tijdens het verblijf in Maison Segal kunnen ze studeren of zoeken naar werk dat voor hen zinvol en kwalitatief is. Als ze dat willen, kunnen ze tijdens het studeren ook een studentenjob hebben als de studies er niet onder lijden. De jongvolwassenen hebben een stabiel inkomen dat voldoende is voor nu en de nabije toekomst. Deze financiële zelfstandigheid wordt gegarandeerd door een vervangingsinkomen of werk. Eventuele schulden worden afbetaald onder begeleiding van een professional. De jongvolwassenen hebben een realistisch toekomstplan waarbij ze zich goed voelen. Dit bevordert het mentaal en lichamelijk welzijn.

Daarnaast is het uitoefenen van een hobby ook zeer belangrijk om de levensvreugde te verhogen. Als het even moeilijk gaat, op welk domein dan ook, weten de jongvolwassenen dat ze bij de hulpverlener of een buddy terecht kunnen.

Het 1^e principe gaat hand in hand met het 3^e en 9^e principe: de jongvolwassenen vragen aan de hulpverlener hoe zij kunnen leren verantwoordelijk te zijn bij het volwassen worden met de woorden **“Help mij verantwoordelijkheden nemen en keuzes maken.”** Opgroeien is een proces. Dat gaat met vallen en opstaan. Ik heb de tijd nodig om te leren verantwoordelijkheid te nemen en zelfstandig te zijn. Hulp vragen en vertrouwen kost tijd. Blijf dichtbij.” (Movisie, 2023, principe 3). Uiteraard gaat dit groeiproces niet van een leien dakje waardoor de jongvolwassenen tijd moeten krijgen om dit op hun

tempo te kunnen leren. Zo neemt de hulpverlener het 9^e principe ter harte: **“Help mij op tijd te denken en te werken aan mijn toekomst en sluit aan op mijn tempo.”**

Help mij om korte en lange termijn keuzes te overzien en stappen te zetten. Van een groot plan, naar kleine stappen. Denk altijd toekomstgericht, in wat er straks nodig is, wat ik daarin zelf wil en belangrijk vind. [...]. Afwisseling tussen korte termijn stappen en lange termijn plannen is dan fijn. Bezig zijn met mijn toekomst is nu vaak iets heel serieus en moeilijks, terwijl het voor jongeren die thuis wonen vooral iets leuks is. Leg bij de hulp aan mij ook eens de nadruk op het leuke (Movisie, 2023, principe 9).

De hulpverlener helpt de jongvolwassenen door hen de titels te geven in hun toekomstplan zoals de ‘Big 5’. Hoe het verhaal verder wordt geschreven, bepalen de jongvolwassenen zelf. Hierbij zetten ze hun kwaliteiten en talenten in. De jongvolwassenen geven de oplossing. De hulpverlener wordt hier het middel om hun doel te bereiken. Zo krijgen de jongvolwassenen zelfbeschikkingsrecht over zichzelf en hun leven. Dit wordt vertaald in principe 6 **“Laat mij de baas over mijn eigen leven zijn.”** en principe 7 **“Werk positief, kijk naar mijn gehele leven en naar mijn talenten.”**.

Denk niet voor mij. Betrek mij bij beslissingen en help mij om zelf te beslissen. Maar weet ook wanneer je de regie tijdelijk even van mij moet overnemen. Soms is het gewoon even te veel. En het is zonde als daardoor alles stil staat. Soms wil ik het even los kunnen laten zodat ik tot rust kan komen. Betrek mij wel hierbij. Praat met mij, niet over mij. Het gaat tenslotte over mijn leven. Ik moet het uiteindelijk zelf doen. Betrek ook de mensen die voor mij belangrijk zijn (Movisie, 2023, principe 6). Focus op het positieve, op mijn krachten en talenten en de dingen die wel goed gaan. Kijk naar alle dingen van mijn leven. Heb niet alleen aandacht voor mijn problemen. Hierdoor krijg ik het zelfbeeld dat ik zelf een probleem ben. Iedereen heeft wel eens problemen, niemand is een probleem (Movisie, 2023, principe 7).

Op deze manier blijft het eigenaarschap over het toekomstplan bij de jongvolwassenen dat realistisch, haalbaar en overzichtelijk is. Omdat het proces op hun maat en tempo is, krijgen ze autonomie in verbondenheid. Op deze manier haalt de hulpverlener de druk weg om ‘foutloos’ goed te moeten zijn. Door al het moeten dat de maatschappij eist, is men ontvreemd van het authentieke zelf. Het is zaak om eerst te ont-moeten om zichzelf te kunnen ontmoeten. Daarna kan men de ander eerst ontmoeten om in een volgende stap in verbinding te gaan. Wanneer een verbinding is aangegaan, zal er ook veiligheid en vertrouwen ontstaan.

Zo vragen de jongvolwassenen uit de brochure van Movisie: **“Ik heb veiligheid en steun van mensen om mij heen nodig die op verschillende manieren iets voor mij betekenen.”** en **“Bied doorlopende steun die aansluit bij wat ik nodig heb en wat voor mij belangrijk is, onafhankelijk van leeftijd.”**

Ik heb meerdere mensen om me heen nodig die me kunnen helpen en steunen, waar ik op terug kan vallen, waar ik me veilig bij voel. Zij geven waarde en zin aan mijn leven. Ik heb verschillende mensen nodig, die op verschillende manieren iets voor mij kunnen betekenen. Er wordt met mij en met de belangrijke mensen om mij heen gepraat. Hoe langer ik in hulpverlening zit hoe meer ik ontdek dat ik het zelf wil kunnen. Toegeven aan mezelf dat ik het niet allemaal zelf kan is best moeilijk (Movisie, 2023, principe 8). Bied me steun bij ups en downs. Ik heb doorlopend iemand nodig die beschikbaar is om op terug te vallen. Kijk naar het grotere plan en wat op dat moment voor mij belangrijk is. Doe wat op dat moment voor mij nodig is. Denk in maatwerk en flexibiliteit. Ook aan wat er misschien niet meer nodig is, wat minder kan aan hulp als ik dat wil, er klaar voor ben en ervoor open sta (Movisie, 2023, principe 10).

4 Besluit

Kan de overlevingsmodus van jongvolwassenen hersteld worden naar leven met perspectief?
in het woonconcept Maison Segal, gedragen vanuit Nieuwe Autoriteit

It takes the village Maison Segal to raise young adults with love. Dit concept herstelt de overlevingsmodus van jongvolwassenen naar leven met perspectief door autonomie in verbondenheid.

Oude Autoriteit kan dit niet want scheidt autonomie en verbondenheid door symbolisch geweld en macht.

Bronnen

- Afbeelding en metafoor: <https://www.heleenmoes.nl/blog/bereid-je-goed-voor-op-de-snotfase-van-groei>
- "Deel een koekoekske en #sharetheluve!": <https://www.caw.be/wat-beweegt-er/getuigenissen/eenzaamheid-is-een-probleem-dat-we-samen-kunnen-aanpakken-door-er-voor-elkaar-te-zijn/#:~:text=Het%20is%20de%20missie%20van,leggen%20en%20ze%20te%20bezoeken> en <https://www.lu.be/nl/ShareTheLUve>
- Oesolanden: 38 landen die lid zijn van de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling
- Janssens, Casus uit de praktijk 1, 2 en 3, 2024
- "Harde tijden creëren sterke mannen. Sterke mensen creëren goede tijden. Goede tijden creëren zwakke mannen. En zwakke mannen creëren harde tijden." G Michael Hopf
- Podcast dak- en thuisloze jongeren België: <https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2024/04/05/dak-en-thuisloosheid/>

Literatuurlijst

- A_Way_Home_Vlaanderen. (z.d.). *Mind the Gap - A Way Home Antwerp*. Opgehaald van A Way Home Europe: <https://www.awayhome.eu/awh-vlaanderen-brussel/mind-gap-way-home-antwerp>
- Agentschap_Jongerenwelzijn_Vlaanderen. (z.d.). 'Overgang naar volwassenheid vanuit jeugdhulp'. *Richtsnoeren*. Blegië/Vlaanderen. Opgeroepen op 2024
- Agentschap_Jongerenwelzijn_Vlaanderen. (z.d.). Procedureflow voor aanvragen voortgezette jeugdhulp tot 25 jaar. *Procedureflow voor aanvragen voortgezette jeugdhulp tot 25 jaar*. België/Vlaanderen. Opgeroepen op 2024
- Baert, D., & Vanhelden, V. (2023, December 21). *Minister Crevits reageert op "Pano" over crisis in de jeugdhulp: "Capaciteit bijmaken is maar een tijdelijke oplossing"*. Opgehaald van VRT NWS: <https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2023/12/20/crisis-en-investeringsplan-jeugdhulp-hilde-crevits/>
- Baert, V., & Duppen, D. (2020, Mei 25). *Ageism: 'Ouderen zijn slachtoffer van discriminatie, stereotypen en vooroordelen'*. Opgeroepen op 2024, van Sociaal.Net: <https://sociaal.net/achtergrond/ageism/>
- Beekman, W. (z.d., September 10). *Artikelen: bereid je goed voor op de 'snotfase' van groei*. Opgeroepen op 2024, van heleenmoes.nl: <https://www.heleenmoes.nl/blog/bereid-je-goed-voor-op-de-snotfase-van-groei>
- Beel, V. (2024, Februari 26). *Aanval is ingezet op winstbejag in woonzorgcentra*. *De Standaard*. Opgeroepen op 2024, van https://www.standaard.be/cnt/dmf20240225_97074227
- Binnenlands_Bestuur. (2021, December 30). *Woningmarkt vast door geringe doorstroming ouderen*. Opgeroepen op 2024, van Binnenlands Bestuur: <https://www.binnenlandsbestuur.nl/financien/woningmarkt-vast-door-gebrekkige-doorstroming-ouderen#:~:text=De%20gebrekkige%20doorstroming%20van%20ouderen,de%20NOS%20en%20regionale%20omroepen>
- Bogaert, P. (2023, Mei 14). *Armoede: 'Je voelt je minderwaardig omdat mensen je anders behandelen'*. Opgeroepen op 2024, van Sociaal.Net: <https://sociaal.net/boek/milio-van-de-kamp-armoede-misschien-moet-je-iets-lager-mikken/>
- Bonte, J., Castermans, E., Roten, S., Vreven, E., Van der Cam, M., Christoffels, T., & Dewaele, C. (2021). *Straathoekwerk, het Boek*. Borgerhout/Genk, Antwerpen/Limburg: SAM. Opgeroepen op 2021-2024, van <https://www.samvzw.be/publicaties/straathoekwerk-het-boek>
- Bosmans, G. (2024, April 24). *Voor het eerst centrale 'Vlaamse toetsen' in de klas: gaan ze kwaliteit verbeteren of leiden ze tot meer schoolstress?* Opgeroepen op 2024, van VRT NWS: <https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2024/04/23/voor-het-eerst-vlaamse-toetsen/>
- Bradt, L., Spruyt, B., & Coenen, E. (2021). Over leven op school. In L. Bradt, B. Spruyt, E. Coenen, L. Bradt, B. Spruyt, & E. Coenen (Red.), *Over leven op school. De rol van school in het leven van jongeren* (Vol. Inleiding, pp. 11-23). Leuven: Acco. Opgeroepen op 2024, van Jeugdonderzoekplatform: <https://jeugdonderzoekplatform.be/project/over-leven-op-school-de-rol-van-school-in-het-leven-van-jongeren/>

- Bruffaerts, R. (2024, Maart 7). Webinar. *Kinderen en jongeren onder druk*. Leuven, Vlaams-Brabant, België. Opgeroepen op 2024, van https://www.cera.coop/nl/particulieren/nieuws/2024/20240307_n_opname_webinar_kinderen_en_jongeren_onder_druk
- BRUZZ. (2024, April 12). Ouderen protesteren bij CM-hoofdkwartier tegen 'verschrikkelijke' uitspraken Van Gorp. *BRUZZ*. Opgeroepen op 2024, van <https://www.bruzz.be/actua/samenleving/delegatie-ouderen-protesteert-bij-cm-hoofdkwartier-tegen-uitspraken-van-gorp-2024>
- Burssens, D. (2021). Preventie van probleemgedrag op school. De relatie met de leerling als fundament. In L. Bradt, B. Spruyt, E. Coenen, L. Bradt, B. Spruyt, & E. Coenen (Red.), *Over leven op school - De rol van school in het leven van jongeren* (Vol. V, pp. 105-126). Leuven: Acco. Opgeroepen op 2024, van <https://jeugdonderzoekplatform.be/project/over-leven-op-school-de-rol-van-school-in-het-leven-van-jongeren/>
- Cardoen, S. (2024, februari 28). *Nog nooit zoveel schoolverlaters*. Opgeroepen op 2024, van VRT NWS: <https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2024/02/28/schooluitval-nog-nooit-zo-hoog/>
- CAW_Groep_vzw. (2024). CAW. Opgeroepen op Maart 2024, van Eenzaamheid is een probleem dat we samen kunnen aanpakken door er voor elkaar te zijn: <https://www.caw.be/wat-beweegt-er/getuigenissen/eenzaamheid-is-een-probleem-dat-we-samen-kunnen-aanpakken-door-er-voor-elkaar-te-zijn/#:~:text=Het%20is%20de%20missie%20van,leggen%20en%20ze%20te%20bezoeken>
- CAW_Groep_vzw. (2024). *Parkours*. Opgeroepen op 2024, van CAW: <https://www.caw.be/locaties/parkours/>
- Coene, J. (2023). Armoede en sociale uitsluiting ontcijferd. In J. Coene, T. Ghys, B. Hubeau, S. Marchal, P. Raeymaeckers, R. Remmen, . . . H. Van Regemortel, *Armoede en Ongelijkheid* (1 ed., Vol. IV, pp. 381-480). Leuven, Vlaams-Brabant, België: Acco. Opgeroepen op 2023-2024
- Crevits, H. (2023, November 22). 'Meer plaatsen in de jeugdhulp? Dat alleen is geen zaligmakende oplossing'. *Knack*. Opgehaald van <https://www.knack.be/nieuws/belgie/politiek/meer-plaatsen-in-de-jeugdhulp-dat-alleen-is-geen-zaligmakende-oplossing/>
- De Bouver, H. (2024, April 6). *Hulp voor dak- en thuisloze jongvolwassenen komt te traag*. Opgeroepen op 2024, van VRT NWS: <https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2024/04/05/dak-en-thuisloosheid/>
- De Ceuster, E., Moentjens, G., & Storms, E. (2023). Op weg naar collectieve impact in de aanpak van dak- en thuisloosheid bij jongvolwassenen. In J. Coene, T. Ghys, B. Hubeau, S. Marchal, P. Raeymaeckers, R. Remmen, . . . H. Van Regemortel, *Armoede en Ongelijkheid* (1 ed., Vol. I, pp. 99-117). Leuven, Vlaams-Brabant, België: Acco. Opgeroepen op 2023-2024
- De Maegd, K., Mertens, C., Seghers, M., & Vens, E. (2023). Netwerken op en rond scholen: een samenspel van verschillende onderwijs- en welzijnsactoren. In J. Coene, T. Ghys, B. Hubeau, S. Marchal, P. Raeymaeckers, R. Remmen, . . . H. Van Regemortel, *Armoede en ongelijkheid* (1 ed., Vol. I, pp. 119-132). Leuven, Vlaams-Brabant, België: Acco. Opgeroepen op 2023-2024
- De Witte, N., & Verté, D. (2022). *Eenzaamheid bij ouderen*. Brugge: Vanden Broele. Opgeroepen op 2022-2024

- Degerickx, H., Claes, T., D'Hertoge, M., Lambrechts, S., Van Raemdonck, L., Van Regemortel, H., & Van Tittelboom, G. (2023). Kansen en valkuilen van multilevel armoedebeleid voor mensen in armoede. In J. Coene, T. Ghys, B. Hubeau, S. Marchal, P. Raeymaeckers, R. Remmen, . . . H. Van Regemortel, *Armoede en Ongelijkheid* (1 ed., Vol. III, pp. 359-377). Leuven, Vlaams-Brabant, België: Acco. Opgeroepen op 2023-2024
- Demaerschalk, E., & Hermans, K. (2021, Maart 22). *Kleinschalige wooneenheden: hier leren kwetsbare jongvolwassenen samen alleen wonen*. Opgeroepen op 2024, van Sociaal.Net: <https://sociaal.net/achtergrond/kleinschalige-wooneenheden-voor-kwetsbare-jongvolwassenen/>
- Demaerschalk, E., Mertens, N., & Hermans, K. (2024). *Telling dak- en thuisloosheid Antwerpen*. LUCAS KU Leuven; CIRTES UC Louvain. Opgeroepen op 2024, van chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://www.kuleuven.be/lucas/nl/Publicaties/publi_upload/rapport-antwerpen.pdf
- Departement_Cultuur_Jeugd_&_Media. (2019, April). *Groteprioriteitendebat*. Opgeroepen op 2024, van Departement Cultuur, Jeugd & Media Vlaanderen: <https://www.vlaanderen.be/cjm/nl/jeugd/publicaties>
- Detombe, T. (2021, Februari 23). *'Eenzaamheid is en blijft taboe. Mensen schamen zich vaak over hun gevoel'*. Opgeroepen op 2024, van Sociaal.Net: <https://sociaal.net/achtergrond/eenzaamheid-is-en-blijft-taboe/>
- Detombe, T. (2021, Mei 18). *Hervorming sociale huur duwt mensen in handen van huisjesmelkers*. Opgeroepen op 2024, van Sociaal.Net: <https://sociaal.net/achtergrond/hervorming-sociale-huur-duwt-mensen-in-handen-van-huisjesmelkers/>
- Dockx, E., Van den Broeck, K., & Winters, S. (2023). Naar een hoger investeringsritme in de bouw en renovatie van sociale woningen in Vlaanderen: analyse en aanbevelingen. In J. Coene, T. Ghys, B. Hubeau, S. Marchal, P. Raeymaeckers, R. Remmen, . . . H. Van Regemortel, *Armoede en Ongelijkheid* (Vol. I, pp. 133-152). Leuven, Vlaams-Brabant, België: Acco. Opgeroepen op 2023-2024
- Dopmeijer, J., Scheeren, L., van Baar, J., & Bremer, B. (2023). *Harder Better Faster Stronger?* Opgeroepen op 2024, van Trimbos-instituut: <https://www.trimbos.nl/aanbod/webwinkel/af2084-harder-better-faster-stronger/>
- Duyvendak, J. (2023, November 13). *'We mogen mensen niet dwingen tot zelfredzaamheid en eigen kracht'*. Opgeroepen op 2024, van Sociaal.Net: <https://sociaal.net/achtergrond/we-mogen-mensen-niet-dwingen-tot-zelfredzaamheid-en-eigen-kracht/>
- EXPOO. (2023). *Koffie met Kennis - Nieuwe Autoriteit als samenwerkingskader*. Opgehaald van Opgroeien Vlaanderen: <https://www.opgroeien.be/kennis/toolbox/video-koffie-met-kennis-nieuwe-autoriteit-als-samenwerkingskader>
- Geenen, E. (2023, Juni 1). *OPINIE. "Het is tijd om sociale huisvesting een warmer hart toe te dragen"*. Opgeroepen op 2024, van Architectura: <https://www.architectura.be/nl/nieuws/opinie-het-is-tijd-om-sociale-huisvesting-een-warmer-hart-toe-te-dragen-elisabeth-geenen/>
- George. (2024, Maart 27). George was op zijn achttiende plots dakloos: "Een thuis had ik niet, onder deze boom sliep ik". (H. Simoens , Interviewer) HLN. Opgehaald van

- <https://www.hln.be/gent/kijk-george-was-op-zijn-achttiende-plots-dakloos-een-thuis-had-ik-niet-onder-deze-boom-sliep-ik~a4027338/?referrer=https%3A%2F%2Fwww.google.be%2F>
- Gordts, P. (2023, Januari 13). *Nieuw onderzoek bewijst: leerachterstand neemt toe door lerarentekort. 'Grootste bedreiging voor het onderwijs'*. Opgeroepen op 2024, van De Morgen: <https://www.demorgen.be/snelnieuws/nieuw-onderzoek-bewijst-leerachterstand-neemt-toe-door-lerarentekort-grootste-bedreiging-voor-het-onderwijs~b166660b/>
- Goris, P., & Hussain Khan, H. (2023, Oktober 5). *Steeds meer mensen leven in een toestand van permanente stress*. Opgeroepen op 2024, van Sociaal.Net: <https://sociaal.net/boek/psycholoog-paul-verhaeghe-over-onbehagen/>
- Hopf, G. (2011-2024). *Moeilijke tijden...* Opgeroepen op 2024, van gmichaelhopf: <https://www.gmichaelhopf.com/hard-times>
- Hugaert, N. (2021, Augustus 26). *Te veel jongeren haken af op school. Is nieuwe kijk op leren een uitweg?* Opgeroepen op 2024, van Sociaal.Net: <https://sociaal.net/opinie/te-veel-jongeren-haken-af-op-school/>
- Janssens, T. (2022). Eenzaamheid & inclusie senioren Antwerpen (2021). In N. De Witte, & D. Verté, *Eenzaamheid bij ouderen* (pp. 251-258). Brugge: Vanden Broele. Opgeroepen op 2022-2024
- Jeugdhulp_Vlaanderen. (2017, Juni 2). Actieplan Jongvolwassenen. *Actieplan Jongvolwassenen*. België/Vlaanderen. Opgeroepen op 2024
- Jongeneel, M. (2023, Augustus 14). Post-corona Nederland: Een generatie die de overheid niet meer gelooft. *van De Dagelijkse Standaard*. Opgeroepen op 2024, van <https://www.dagelijksestandaard.nl/politiek/post-corona-nederland-een-generatie-die-de-overheid-niet-meer-gelooft>
- Kharmach, K. (2020-2021). *Mag ik even 2020?* (K. Kharmach, Uitvoerend artiest) België. Opgehaald van <https://www.youtube.com/@kamalkharmach>
- Koning_Boudewijnstichting. (2022, September 26). *Kiezen moet kunnen. Ook voor ouderen. De woonzorgomgeving van de toekomst*. Opgeroepen op 2024, van Koning Boudewijnstichting: <https://kbs-frb.be/nl/kiezen-moet-kunnen-ook-voor-ouderen-de-woonzorgomgeving-van-de-toekomst>
- Levensbestendigwonen. (2021). *Cohousing voor senioren*. Opgeroepen op 2024, van <https://www.levensbestendigwonen.be/> <https://www.levensbestendigwonen.be/cohousing-senioren/>
- Lienard, J., & Claes, I. (2024, April 5). *Snapt ge mij nu? Jonge dak- en thuislozen: hoe overleef je zonder (t)huis?* (T. Schiettecat, Interviewer) VRT NWS. Opgeroepen op April 10, 2024, van <https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2024/04/05/dak-en-thuisloosheid/>
- Maerevoet, E. (2024, Mei 3). *Vastgoed- en bouwsector waarschuwt voor ongeziene woningcrisis: "Betaalbaar wonen binnenkort onmogelijk"*. Opgeroepen op 2024, van VRT NWS: <https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2024/05/03/ongeziene-wooncrisis-open-brief-experts-vastgoedsector/>
- Maslow, A. (1943). *Motivatietheorie*. Opgeroepen op 2024
- Ministerie_van_SZW, & NJi. (sd). *Polarisatie onder jongeren door de ogen van jeugdprofessionals*. Opgeroepen op 2024, van Nederlands Jeugdinstituut:

- <https://www.nji.nl/publicaties/polarisatie-onder-jongeren-door-de-ogen-van-jeugdprofessionals>
- Mondelez, I. g. (2023). *#ShareTheLUve*. Opgeroepen op Maart 2024, van LU: <https://lu.be/nl/ShareTheLUve>
- Movisie. (2023, Juni 29). *Praat niet over ons zonder ons*. Opgehaald van <https://www.movisie.nl/>: <https://www.movisie.nl/publicatie/praat-niet-over-ons-zonder-ons>
- Netwerk tegen Armoede. (2023, Maart 6). *Pano legt schrijnend tekort aan sociale woningen bloot*. Opgeroepen op 2024, van Netwerk tegen Armoede: <https://www.netwerktegenarmoede.be/nl/nieuws/2024/pano-legt-schrijnend-tekort-aan-sociale-woningen-bloot#:~:text=Ongeveer%20176.000%20huishoudens%20wachten%20op,tot%20tien%20jaar%20of%20meer>
- Onderwijs_en_Vorming. (z.d.). *NEET-jongeren: Not in Education, Employment or Training*. Opgeroepen op 2024, van Onderwijs & Vorming Vlaanderen: <https://onderwijs.vlaanderen.be/nl/samen-tegen-schooluitval/vroegtijdig-schoolverlaten/neet-jongeren-not-in-education-employment-or-training>
- Opgroeien_Vlaanderen. (z.d.). *Beleid en actieplannen*. Opgeroepen op 2024, van Opgroeien Vlaanderen: <https://www.jeugdhulp.be/over-jeugdhulp/beleid-en-actieplannen>
- Opgroeien_Vlaanderen. (z.d.). *Jongvolwassenen_Kleinschalige wooneenheden*. Opgeroepen op 2024, van Opgroeien_Vlaanderen: <https://www.jeugdhulp.be/professionelen/jeugdhulplandschap/uitbreidingsbeleid-jeugdhulp/jongvolwassenen>
- Opgroeien_Vlaanderen. (z.d.). *Onderwijskansen versterken Schooluitval voorkomen*. Opgeroepen op 2024, van Opgroeien Vlaanderen: <https://www.opgroeien.be/kennis/themas/onderwijskansen-versterken/schooluitval-voorkomen>
- Opgroeien_Vlaanderen. (z.d.). *Overkop-huizen*. Opgeroepen op 2024, van Opgroeien Vlaanderen: <https://www.jeugdhulp.be/netwerken/overkop-huizen>
- Opgroeien_Vlaanderen. (z.d.). *Uitbreiding crisisjeugdhulp*. Opgeroepen op 2024, van Opgroeien_Vlaanderen: <https://www.jeugdhulp.be/professionelen/jeugdhulplandschap/uitbreidingsbeleid-jeugdhulp/uitbreiding-crisisjeugdhulp>
- Peuteman, A. (2023, November 15). Ontluisterend hoe we met z'n allen neerkijken op jongeren die geen Latijn-wiskunde volgen. België: Knack. Opgeroepen op 2024, van <https://www.knack.be/nieuws/belgie/onderwijs/ontluisterend-hoe-we-met-zn-allen-neerkijken-op-jongeren-die-geen-latijn-wiskunde-volgen/>
- Poppe, K. (2023, Oktober 27). *We moeten de sociale en de ecologische agenda verzoenen*. Opgeroepen op 2024, van SAAMO: <https://www.saamo.be/provincie-antwerpen/sociaalecologischwoonbeleidpoppe/>

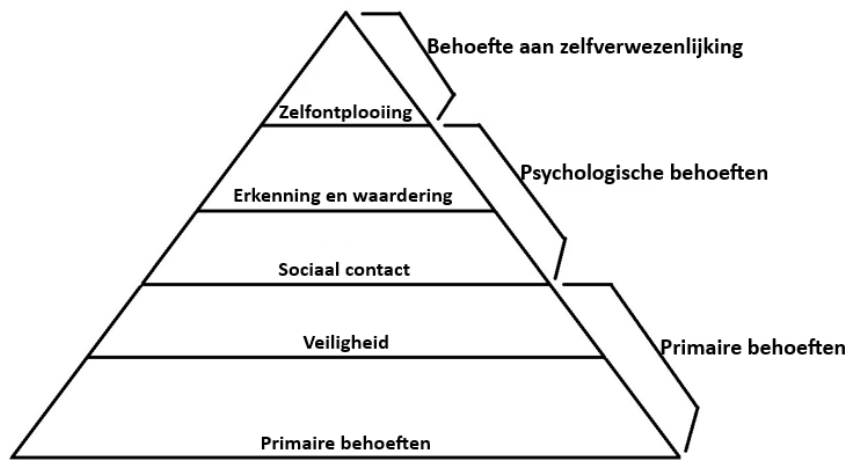
- Pype, K., Poppe, K., & Holemans, D. (2023, Maart 24). *Een sociaal- economisch woonbeleid*. (Reset.Vlaanderen, SAM, & Oikos_Denktank, Red.) Opgeroepen op 2024, van Reset.Vlaanderen: <https://reset.vlaanderen/2023/03/24/een-sociaal-ecologisch-woonbeleid/>
- Roets, G., Dewanckel, L., Samyn, S., Van Laethem, H., Schiettecat, T., Hermans, K., . . . De Muylder, B. (2022, Oktober). *Dak- en thuisloosheid bij jongvolwassenen*. Opgeroepen op 2024, van Koning Boudewijnstichting: <https://kbs-frb.be/nl/dak-en-thuisloosheid-bij-jongvolwassenen-cijfers-en-geleefde-ervaringen-van-jongeren>
- Roets, G., Dewanckel, L., Samyn, S., Van Laethem, H., Schiettecat, T., Hermans, K., . . . De Muylder, B. (2022, Oktober 10). *Dak- en thuisloosheid bij jongvolwassenen*. Opgehaald van Koning Boudewijnstichting : https://kbs-frb.be/nl/zoom-dak-en-thuisloosheid-bij-jongvolwassenen?gad_source=1&gclid=Cj0KCQjwgJyyBhCGARIsAK8LVLPgrhUIhh2eaCHyNob0tAqQJtuFTshGy9zyVFeH8S33OdqKqROFOjUaAj__EALw_wcB
- Roets, G., Vandekinderen, C., & De Stercke, N. (2018, December 13). *'Het mensbeeld achter vermaatschappelijking is fictie'*. Opgeroepen op 2024, van Sociaal.Net: <https://sociaal.net/achtergrond/het-mensbeeld-achter-vermaatschappelijking-is-fictie/>
- SAM. (2023, December 20). *Alternatieve woonvormen: samenwerken is essentieel*. Opgeroepen op 2024, van steunpunt Mens en Samenleving : <https://www.samvzw.be/nieuws/alternatieve-woonvormen-samenwerken-essentieel>
- Schuermans, G. (2023, Januari 5). *Alleenstaanden en huurders zitten met een gigantisch probleem*. Opgeroepen op 2024, van Sociaal.Net: <https://sociaal.net/achtergrond/politiek-econoom-hielke-van-doorslaer-over-inflatie-en-koopkracht/>
- Serrien, L. (2019, Februari 13). *Voorkomt voortgezette jeugdzorg thuisloosheid?* Opgehaald van Sociaal.Net: <https://sociaal.net/opinie/voorkomt-voortgezette-jeugdzorg-thuisloosheid/>
- Serrien, L. (2022, Maart 28). *Sputterend woonbeleid ondermijnt aanpak dak- en thuisloosheid*. Opgeroepen op 2024, van Sociaal.Net: <https://sociaal.net/achtergrond/woonbeleid-ondermijnt-aanpak-dak-en-thuisloosheid/>
- Somers, M. (2019, Oktober 28). *Individualisme ondergraft fundamenteën van sociale zekerheid*. Opgeroepen op 2024, van Sociaal.Net: <https://sociaal.net/boek/individualisme-ondergraaft-fundamenteën-van-sociale-zekerheid/>
- SOS_Kinderdorpen_België, & Cachet_vzw. (z.d.). *Wij zijn gewone jongeren in een ongewone situatie*. Brussel/Anderlecht, Brussels Hoofdstedelijk Gewest, België. Opgeroepen op 2024, van SOS Kinderdorpen: <chrome-extension://efaidnbmninnibpcjpcglclefindmkaj/https://www.sos-kinderdorpen.be/files/sos-kd-cachet-visietekst-nl-lr-5d7fd923730c8.pdf>
- Stassijns, J. (2024, Mei 7). *Helpt van kandidaat-huurders Woonhaven dreigt van wachtlijst sociale woning geschrapt te worden*. GVA, p. z.p. Opgeroepen op 2024, van https://m.gva.be/cnt/dmf20240506_95207710
- Statistiek_Vlaanderen. (2024, Februari 27). *Vroegtijdige schoolverlaters (op basis van administratieve data)*. (V. S. Autoriteit, Redacteur) Opgeroepen op 2024, van statistiek vlaanderen/Onderwijs en vorming: <https://www.vlaanderen.be/statistiek-vlaanderen/onderwijs-en-vorming/vroegtijdige-schoolverlaters-op-basis-van-administratieve-data>

- Steens, R., & Raeymaeckers, P. (2021). *Nieuwe Autoriteit in de wijk 't Kiel in Antwerpen*. Projectrapport, Antwerpen. Opgeroepen op 2024
- Swinen, W. (2023, Januari 18). In de dagelijkse dingen schoonheid vinden. Dat is de kunst van het leven. *Eos Psyche & Brein*. Opgeroepen op 2024
- ten Hooven, M. (2024, Maart 27). 'Liber' in 'neoliberaal' is een leugen. *De Groene Amsterdammer*, 148(13), p. z.p.
- Timbermont, E. (2023, September 27). *Het recht op onderwijs in tijden van een lerarentekort: quo vadis?* Opgeroepen op 2024, van Tijd voor Mensenrechten: <https://tijd.mensenrechten.be/2023/09/27/het-recht-op-onderwijs-in-tijden-van-een-lerarentekort-quo-vadis/>
- Tourne, J., & De Pauw, P. (2022). Mag het iets minder zijn? In C. Serie, J. Siongers, & L. Bradt, *'t Is wel geweest!* (pp. 83-100). Leuven: Acco. Opgeroepen op 2024
- van Erp, L. (2022, Oktober 25). *"Te ruime" sociale woning? Daar betaal je vanaf volgend jaar meer voor*. Opgeroepen op 2024, van VRT NWS: <https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2022/10/25/te-ruime-sociale-woning-daar-betaal-je-vanaf-volgend-jaar-meer/>
- van Gaalen, E. (2022, September 29). Eenzaamheid onder jongvolwassenen 'zorgelijk hoog'. *Het Parool*. Opgehaald van <https://www.parool.nl/nederland/eenzaamheid-onder-jongvolwassenen-zorgelijk-hoog~bd98c15d/?referrer=https://www.google.com/>
- Van Houtte, M. (2021). Als onderwijs niet zinvol lijkt - en de school zelf bijdraagt aan dat gevoel van zinloosheid. In L. Bradt, B. Spruyt, E. Coenen, L. Bradt, B. Spruyt, & E. Coenen (Red.), *Over leven op school. De rol van school in het leven van jongeren* (Vol. VI, pp. 127-141). Leuven: Acco. Opgeroepen op 2024, van Jeugdonderzoekplatform: <https://jeugdonderzoekplatform.be/project/over-leven-op-school-de-rol-van-school-in-het-leven-van-jongeren/>
- Van Hove, G., & De Schauwer, E. (2021). Zoeken naar inclusie na een loopbaan in het regulier onderwijs - getuigenissen van jongeren met een beperking. In L. Bradt, B. Spruyt, & E. Coenen, *Over leven op school - De rol van school in het leven van jongeren* (Vol. X, pp. 207-224). Leuven: Acco. Opgeroepen op 2024, van <https://jeugdonderzoekplatform.be/project/over-leven-op-school-de-rol-van-school-in-het-leven-van-jongeren/>
- Van Vlem, C., Lemmens, J., De Rop, A., & El Massaoudi, S. (2024, Januari 31). *Draaiboek Wonen Met Kansen*. Opgeroepen op 2024, van SAAMO: <https://www.saamo.be/tool/wonen-met-kansen/>
- VAPH_Vlaanderen. (z.d.). *Ondersteuning voor jongvolwassenen*. Opgeroepen op 2024, van VAPH Vlaanderen : <https://www.vaph.be/ondersteuning-voor-jongvolwassenen>
- Verhaeghe, P. (2020, Juni 12). *De ziekmakende neoliberale wegwerpmatenschap*. Opgeroepen op 2024, van Christen Democratische Verkenningen: https://www.tijdschriftcdv.nl/inhoud/tijdschrift_artikel/CD-2015-1-60/De-ziekmakende-neoliberale-wegwerpmatenschap
- Verhaeghe, P. (2021). De effecten van een neoliberale meritocratie op identiteit en interpersoonlijke verhoudingen. *Th&ma Hoger Onderwijs*, 21, pp. 13-25. Opgeroepen op 2024, van Paul Verhaeghe: <https://paulverhaeghe.pschoanalysis.be/artikels.html>

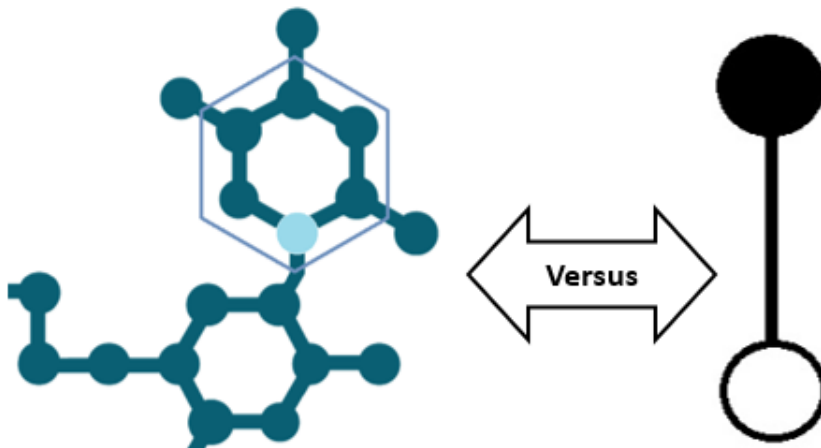
- Verhaeghe, P. (2023). *Onbehagen*. Amsterdam: De Bezige Bij. Opgeroepen op 2023-2024
- Verhaeghe, P. (2023, December 14). *Ons paradijs staat in brand*. Opgeroepen op 2024, van Sociaal.Net: <https://sociaal.net/achtergrond/essay-paul-verhaeghe-ons-paradijs-staat-in-brand/>
- Vlaamse_Jeugdraad. (2024, Maart 29). *Ik voel me niet goe en ik weet niet waar naartoe*. Opgeroepen op 2024, van Vlaamse Jeugdraad: <https://vlaamsejeugdraad.be/nl/nieuws/ik-voel-me-niet-goe-en-ik-weet-niet-waar-naartoe>
- Vlaamse_Ouderenraad. (2019). *Hoe kijk jij naar ouder worden?* Opgeroepen op 2024, van Vlaamse Ouderenraad: <https://www.vlaamse-ouderenraad.be/wat-denken-we/europees-internationaal/hoe-kijk-jij-naar-ouder-worden>
- Vlaamse_Ouderenraad. (2023, Februari 24). *1 op 5 van de ouderen loopt risico op armoede*. Opgeroepen op 2024, van Vlaamse Ouderenraad: <https://www.vlaamse-ouderenraad.be/onderzoek/pensioen-inkomen-en-armoede/1-op-5-van-de-ouderen-loopt-risico-op-armoede>
- Vlaamse_Ouderenraad. (2023, December 20). *Het aanbod alternatieve woonvormen is te klein voor de groeiende vraag van een steeds diverser wordende ouderenpopulatie*. Opgeroepen op 2024, van Vlaamse Ouderenraad: https://bepaaljeverhaal.be/news_items/3969
- Vlaamse_Ouderenraad. (2024, Maart 19). *Verplichte digitale aanmelding voor wachtlijst sociale woningen zorgt voor ongerustheid*. Opgeroepen op 2024, van Vlaamse Ouderenraad: <https://www.vlaamse-ouderenraad.be/verplichte-digitale-aanmelding-voor-alle-kandidaat-huurders-van-sociale-woningen-zorgt-voor>
- Vlaamse_overheid. (2019). Vlaamse regering 2019-2024. *Regeerakkoord*. België/Vlaanderen: Departement Kanselarij en Bestuur. Opgeroepen op 2024
- Vrijens, C. (2023, November 16). *Kinderen tonen de weg*. Opgeroepen op 2024, van Kinderrechtencommissariaat: <https://www.kinderrechten.be/publicatie/jaarverslag-kinderrechtencommissariaat>
- Wauters, S. (2024, Maart 27). Tellingen dak- en thuisloosheid 2023 Vlaanderen. Vlaanderen: VTM. Opgeroepen op Maart 27, 2024
- Weyts, B. (2019, November 8). Beleidsnota 2019-2024. *Onderwijs, 129, 1*. Brussel, België/Vlaanderen: Vlaamse Regering. Opgeroepen op 2024
- WOONZAAK. (z.d.). *wooneisen*. Opgeroepen op 2024, van WOONZAAK: <https://www.woonzaak.be/wooneisen/>
- Zorginspectie_Departement_Zorg. (2023, September). Jongvolwassenen in de jeugdhulp: de overgang naar volwassenheid. *Beleidsrapport*. België/Vlaanderen. Opgeroepen op 2024

Bijlagen

Bijlage 1: Behoeftepiramide van Maslow

Bijlage 2: Maison Segal als honingraatstructuur versus verticale machtsstructuur

Bijlage 3: Plattegrond van het dorp Maison Segal

